ШИНАРДИ. 30 май, 1967 шу. № 63 (4388). Мах 2 кеп.

Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ХIАРА ЦIЕННАГIА ГАЗЕТАШИ ЖУРНАЛАШИ

Политически къахьегамен хьинар чIоагIа лакх а денна, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дузача цIейга кийча луш ду советски халкъ. ХIара дийнахьа централын а воай республикера а газеташ хьадийлача цар тIара вайна довз городашкарча юрташкарча а къахьегамхоша даьха керда толамаш.

Халкъа духовни вахара лоархIамера дакъа а хинна дIаэттад вай мехка кепайоазув, шерагара шерага дукхагIа хул газетийи журналийи тиражаш. Советски наьха кхстам лакхбалара а хьинар совдалара а белгало я из. Цо иштта тешал ду газеташкеи журналашкеи гIолла вай парте наха юкъе Iалаьмате дувха идейно-политически болх лелабеш хилара а.

Шерра-шера алсамдувл Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхошка подписка кхухьаш дола газеташи журналаши. Укх шера республикерча болхлоша, колхозхоша, гIулакхерча наха 550 эзар совгIа экземпляр эц уж шоаш яьча подписках. хIаьта нул совнагIа, 140 эзар экземпляр гаргга газеташи журналаши киоскашка гIолла дехке дIа а дола.

ШоллагIча ах шера подписка еш я хIанз газеташтен журналаштен. Дукха а дукхагIа болча наха ешшехьа бIарччача шера яьй подписка, цхьабакъда, цхьаболчар хьалхарча ах шера мара яьяц из. Ерригача вай республике 100 эзар совгIа экземпляр я ах шу доаллашехьа а кхоачалуш йола подписка. Из дIайоалаш йола подписка ерригa а юхаметтаоттаяр — лоархIамен бехктокхамен декхар.

Цу докхха маIан долча балха лоархIам кIоаргга кхета а баь, дуккхача юххьанцарча партийни организацеша, бувзама болхлоша, подписка лелаеча общественникаша дика дIахьу дIайоалаш йола подписка меттаоттаелга. Масала, ерригача дIайоалача подписках 20-ча мае хиннача хьалах 77,1 процент меттаоттаьй Надтеречни-Юрта районе. Газеташтен журналаштен подписка елга дика лел Веденa, Советски, Шелковски районашка. Цхьабакъда, ерригa республика чулаьца аьлча, из болх чIоагIа ледара лел. Къаьстта тIехьайсай город Грозный, Гудермесски, МалгIабика, Шаьла, Надтеречни районаш.

Дуккхача партийни организацешен бувзама болхлошен болх во барца мара, кхыча хIаманца дашха йиш йолаш дац шоллагIча ах шера газеташтен журналаштен подписка елга ледара лелаш хилар. Цхьацца йолча моттигашка из лоархIамера болх моллагIчарна дIатIабиллаб, подписка еча общественникий балхага хьожаш а цунна лостам луш а саг вац. Подписка лелаеча наха юкъе кIезига ба парте членаш, опыт йола пропагандисташ.

Газеташтен журналаштен подписка елга партийни гIулакх да, яхаш, цкъамо дуккхаза а белгалдаьхад КПСС Централыни Комитето. Сихха тIехьийккха дIайода кампани а йоацаш, идеологически балха бехктокхамера участок а из. ЧIоагIа хьисап а деш партийни кулгал эшаш гIулакх да из. Парте Централыни Комитета цу хьехамца лелабе беза шоай болх КПСС горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша.

Кхы цхьакха хIама бахьанце а Iалаьмате боккхача лоархIаме да 1967-ча шерах шоллагIча ах шера газеташтен журналаштен подписка елга: тIаккхоачаш латт Советски Iаьдала 50 шу доала цIей. Цунах хетта вай кепайоазон тIа арадуврга дуккха керда документаш, советски халкъо хьабена исторически никъ бовзийташ йола материалаш. Уж материалаш мамогга дукхагIча наха ешаргйола гIулакх де деза.

Газеташтен, журналаштен шоллагIча ах шера подписка е кIезига ха йисай. Централыни журналашта 5-ча юнен централыни газеташта 15 юнен чаккхйоал из ха. Из ха тIаккхаьчачул тIехьагIа царна подписка е йиш хургьяц алхха август бетта денз мара.

КПСС горкомий, райкомий, юххьанцарча партийни организацей декхар да идеологически балха цу лоархIамерча участке цIаккха мел а на болийташ шоай тIахьожам лоаттабелга. Вайга йиза торо я газеташтен журналаштен подписка яра гIулакха тIехьадусаш ца хила. Предприятешка, колхозашка, совхозашка, учреждеешка подписка еш яла эзар хинна ца Iеш общественникаш ба, кепайоазонна пропаганда яра а из дукхагIа нахага дIаккхачийтара а хьаьн я 300 совгIа новкъостал дара советаш. ЛерттIа кулгал а деш, лостам а луш болх байташ хилча халхашка оттадаь декхар кхоачашде могаргдолаш боккха низ ба из.

Газеташтен журналаштен подписка еча хана КПСС горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша къаьстта дукхагIа теркам тIабахийта беза партийни изданешта подписка яра: «Правда», «Сельская жизнь», «Экономическая жизнь», «Советская Россия» яхача газеташта, «Коммунист», «Партийная жизнь», «Агитатор» яхача журналашта.

Дешарий тайп-тайпарча тIоанашта лаьрхIа арадоахаш а дукха газеташи журналаши да вай мехка. Къахьегамхошка шерра дIадовзийта деза, царех малагIча издане малагIа дешаш дувц, духтIабаха беза цар чулоацама, хадданза хьесам тела беза хьанна малагIа газет яздича, малагIа журнал яздича пайданагIа хургда.

ЧIоагIа теркам тIабахийта беза ведомственни журналашта подписка яра. Цар тIа вIашагIа а тохаш йовзийт толашагIа йола опыт, юкъ керда техникен технологии, белгалдоах къахьегама овсарле лакхъяра наькъаш. Хьаэцаргда вай, масала, «Къилбаседа Кавказен Централыни черноземни областен юртбоахамана производство» яха журнал. Ерригa республика чулаьца аьлча, 1966-ча шерарчул дукхагIа яздаьд вайцига из журнал, цхьабакъда, цхьацца йолча районашка из теттара кIезига яздаьд. Соахкарчул 55 журнал кIезигагIа яздаьд из Урус-Мартана районе, хIаьта Гудермесски районе — нхезза кIезига-гIа. Цхьаь-цаI журнал яздаьдац наькъ Наурски районерча Кирова цIерагIчен «Комсомольскийи» совхоза-ша, Гудермесски районерча «Гудермесский», «Степной» совхозаша.

Эзар сага лоархIаш яздеча газеташкеи журналашкеи диллача, Российски Федераце эггара тIехьа латтарех я вай республика. Цу дешо бокъонца теша а деш хьахьокх цхьаццайолча партийни, советски, комсомольски, профсоюзни организацеша, боахамий кулгалхоша из гIулакх тесса диталга, моттигашка подписка мишта лел цар тIахьожам ца лоаттабелга, къахьегамхой духовни хьашташ Iалашдара йоакхо кIезига елга.

Бувзама конторийи отделенийи болх цIенхаштта тоабелга ле деза партийни организацеша. Бувзама конторашы отделенешы декхарийла я ший ханнахьа подписка чакхъяккха, моттигашка подписка еш болча общественникашца айхха бувзам лоаттабе. Шоай ха зехьа йоа а ца еш, шоашта езза йолча изданешта подписка е нахага йиш хургйолаш, эшлча моттигашка кхы а хьаелла еза подписка еш йола пункташ. Иштта тоаде дезаш да яздаь газеташи журналаши подписчикашка ханнахьа дIакхоачийтилга, хIана аьлча хIанз а дукха лоткъамаш ух къахьегамхошкара шоашта газеташи журналаши тоадеш кхухь, яхаш.

Подписка чакхъяла йисача юкъагIа партийни организацеш, бувзама болхлой декхарийла ба кепайоазонцара къахьегамхой хьашташ дизза кхоачаш а деш, централыни а воай республикера а газеташи журналаши хIара цIеннагIа дIакхоачилга Iалашде.

САРАТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Хьалха латта предприяти йола «Большевик» яха Вольски цементни завод вIаштта йиъ квартале Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе хьалхара моттиг йоахаш хьайоагIа.

ХIанз укхаза хьалъеш латт керда, цхьайтталагIа технологически лини. Советски Iаьдала 50-гIа шу дузаш йистеяккха лаьрхIа из лини хьалъяьй аьлча предприяте хIара шера 600 эзар тонн цемент арахецаргья, хIаьта цунах мехка эггара йоккхагIчарех йола цаI а хургья.

Сурта тIа: 11-гIа технологически лини хьалъеча.

ТАСС фотохроника.

ДЕГIАУХ МЕХКДАЬТТА-ХИМИ

Вай республика мехкдаьтта-химически промышленноста къахьегамхой низ а хьинар а ца кходеш къахьегаш ба парте XXIII-ча съезда решенеш сийленца кхоачашъяра. Коммунизма материально-технически база хьалъеш ноагIо толамаш даьхад химикаша.

Пятилетка а юбилейни шу а ханал хьалха кхоачашдара яьржача яхье хьалха латтараштa юкъе массаза санна я Грозненски химически комбината, крекинг-завода йоккхий коллективаш. Цкъа санна Iийнаяц цу коллективашта Ерригсоюзни яхье котбаьнараштa луш йола карара кара тела ЦIе байракх. Иштта дика толамаш доах Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, нефтемаслозавода къахьегамхоша.

«Грознефтехимзаводы» яхача объединене предприятеша раьза а хинна хьаллаьпар Октябра юбилейга яьзъяра парте ЦК яь постановлени. Предприяте коллективаша тIаийцар лакха социалистически декхараш, хIана толамашца кхоачаш а ду уж. Валови продукци арахецара биъ бетта задани 103 процент кхоачашъяьй объединене, дукха продукци арахийцай планал совгIа. Рационализаторски предложенеши производства резерваши балха юкъехкахьарах дикка лоххеннад продукцега дIадодар, цу чотах кходаьд 720 эзар сомал совгIа ахча. Къаьстта лакха да хьокхамаш химически комбинате, нефтемаслозаводе. Ерригсоюзни социалистически яхье цу шин коллективо яьккхай хьалхара моттиги ВЦСПС-ен Министрий Советен карара кара тела ЦIе байракхи. Пхе бетта задани а ханал хьалха кхоачашйир химикаша.

Бехктокхаме декхараш да грозненски мехкдаьтта чакхдоахарий, химикий укх юбилейни шера кхоачашде дезараш. Сангал кIезига доален парафинистий мехкдаьтта доалла моттигаш Къилбаседа-Кавказе гучаяхарца кхы хIахо а дегIайоагIаргья вай республике мехкдаьтта промышленность. Иштта пятилетка шерашка лиъазза дегIайоагIаргья мехкдаьтта-хими. ЧIоагIа теркалъергья арахецача продукце дикал а. Цу гIулакха балха юкъехьоргья каталитически реформинга керда методаш, дизельни доагорашта карбамидни депарафинизаци ергья, иштта кхы йола мероприятеш а ергья. Аммиачни синтеза продукташ дукхагIа арахецара доккхий балхаш дергда химически комбинате. Диъазза дукхагIа доахаргда полиэтилен, синтетически этилови спирт 1,2-зза дукхагIа. Цул совгIа хьалъе йоларгья пропилен дергдола цехаш.

В. РУДАЕВ,

«Грознефтехимзаводы» объединене производственни отдела начальник.

КПСС обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи

ШИ ХЬУВКЪАМ БАККХАРА

Шера шозза хьувкъам баккха йиш йолча торонех Iалаьмате кIезига пайда эц республика колхозашеи совхозашеи.

Бун хьекхачул тIехьагIеи ардаш тIеи дIайийна культураш йоккха торо я хьайбашта эшача доакъара база чIоагIъяра. ХIаьта иштта ялат дукхагIа даккхара а. Доакъар дукхагIа даккхара къаьстта лоархIам болаш я иштта дIайийна культураш укх шера. Цхьайолча районашка лаьттан тIоалал ца тоьачеи керттера культураш кхоачамхиллал на яха мегачен хана. Иштта кхоачамхиллал йоаца уж шозлагIа дIайийнача культураща хьалийза йоагIа.

ШозлагIа культураш дIаювча хана кхаш кхы тIа а тоаларо новкъостал ду кхашкара оасар дIадаккхара, органически юхеюсача хIамашца лаьтта хьаьнлара, хин, михо эрозех лаьтта лоралара, лаьтта леладара ерригa культура лакхъяра. Бобовии кхыйолен культураш дIаеро лаьтта тоалу цу тIа дIайийнар дика хьувкъаргдолаш.

Иштта дIайийнача культурай боккха лоархIам боллашехьа, парте дуккхача райкомаша, райисполкомаша, юрта боахама районни производственни управленеша, совхозий директораша, колхозий председателаша, боахамий партийни организацеша цар боагтIаш бола лоархIам бац шозлагIа культураш дIаера агротехника гIожагIча тайпара телхаю. Дуккхача боахамаша ла йиш йоацаш тIехьаяйлийте дIаювш уж, шерагара шера йоккха юкъ юкъейолийт хьалхара дIайийна культура чуэцараи шозлагIа культура дIаера лаьтта кийчдараи. кхаш тоаделга телхаду. культураш дикагIча тайпара дIае гIертац. доагтIаш дола гIулакхаш дац шозлагIа дIайийнача культурашта, цар дикка лохбу культурай хьувкъам.

Укх шера а цхьалолча боахамаша йоакхо яц бун хьекхача лаьтта дIайийна культураш чIоагIа ебаяра, цу гIулакха лаьтта кийчдарен уж дIаерен дикагIйола ханаш тувлайолийт. Масала, Шаьла района колхозашкеи совхозашкеи 20 май тIаккхоачаш 1221 гектар йолча гурахьа дIайийнача культурех доакъара пайда ийцаб, хIаьта дIайийнар 396 гектар мара яц. Цу района «Джалка» яхача совхозе 400 гектар гурахьа дийна ялат доалайтар доаханга, хIаьта цхьаккха гектар дIа а йийнаяц. Иштта да уж гIулакхаш Грозненски, Урус-Мартана, кхыйолча районий боахамашка а.

Доакъари ялати дукхагIа даккхара шозлагIа дIаювча культурай къаьстта лоархIам а беш, КПСС обкома бюроси республика Министрий Советой юрта боахама министерство, «Грозвино» объединени, «Скотооткорм» трест, парте райкомаши горкомаши, райисполкомаш, юрта боахама районни производственни управленеш, совхозий директораш, колхозий председателаш, боахамий партийни организацеш декхарийла яьй из дош хIара боахаме, хIара отделене, бригаде кIирагIа йолча хана къоастаде а укх шерен тIехьа тIалоагIача шерашкеи цхьан лаьттара шера шозза хьувкъам баккхара торонаш гучаяха а.

Из деш, промежуточни йолча гурахьа дIайийнача культурех, хIаьта иштта ялата лаьрхIа чуэцача гурахьа бийнача мукхахи кIихи мукъалаьнна кхаш кхоачамхиллал тIоалал йолчеи хий дехкачеи районашка шозлагIа ювча культураща дIалийна хила деза. Гурахьа культураш дIаювш дола кхаш ах пар бара хьисапе тоаде деза.

ЛоархIаме да хIанзехьа а промежуточни культурех мукъалаьнна кхаш ха дIа а ца йохийташ ахар, дерттIа лаьтта кийчдар. шозлагIа ювш йола культураш дIаер, уж хьалкхеара агротехника башхалонашта къаьстта терко тIа а йохийташ.

Берттера культура чуийначул тIехьагIа шозлагIа юв культура дIае еза ха юкъе а ца йолийташ. Культура чуэцаш кхай тIа мукъайоала моттиг цу дийннахье а ахеи дIаеи еза. ШозлагIа дIаюв культураш дIаера норма 20—30 процент лакхъе а дIалийна кха тоIаде а деза. ШозлагIа йийнача культурашка хьожилга Iалашде деза, уж кхеяра агротехника йохаерашта цIенхаштта таIазар а деш.

Юкъарча хьайбашта эша моша доакъар кхоачамболлаш ца доалаш хилар хIанзехьа гучадоалаш хилар бахьан долаш хIара фермана юхе дIае еза шозлагIа ювш йола хьажкIаш, судански бун, горох, иштта кхы цхьаьраш санна йоа культураш.

ШозлагIа ювш йола культураш хий дехкача лаьтта ювш йолча тIехьа а ца тетташ тIоалал сонае дулла хий тилла деза, цул тIехьагIа эшарга хьежжа, вегетационни хий тилла деза.

ШозлагIа культураш дIаера ца тоъаш йола дIаюв хьажкIаш, горох, суданка, сорго, борц, гурахьа ювча рапсаи кхыча культурайн ги Iалашде деза.

Юрта боахама министерство, «Грозвино» объединени, «Скотооткорм» трест, КПСС райкомаш, горкомаш, райисполкомаш, юрта боахама районни производственни управленеш декхарийла я шозлагIа дIаюв культураш дIаера планаши графикаши оттае. Уж дIаеран дIайийнача царна гIулакх дараи хIара денна бола тIахьожам лоаттабе беза.

ШозлагIа ювш йола культураш дIайийнача лаьттан гектарах чIоагIа пайда эцар, цхьан шера шозза хьувкъам баккхарах боккхача лоархIаме дола паччахьалкхен юкъара декхар лархIа деза.

Республикански районнии газетий редакцеш, радиовещанеи телевидененеи комитет декхарийла я шозлагIа юв культураш дIаерцеи дIайийнача царна гIулакх дарцеи дувзаденна дешаш шерра дувцилга вIаштIехьдаккха.

Юрта боахама министерствана, Республикански юртбоахама опытни станцена тIатиллад кIирагIа йолча хана шозлагIа культураш дIаерахи, царна гIулакх дарахи, хьайбашта моша конвейер вIаштIехьяккхарахи йола рекомендацеш араяхар.

КХАШКАРА БАЛХАШ СИХДЕННАД

Дика тIаьннай бIаьсти дIайийна культураш тха колхоза кхашка. ХIанз агротехнически бокъонаша дIадеххача тайпара царна деррига гIулакхаш де деза. 673 гектара тIа я уж. Цу деррига лаьтта культураш тIаллалехьа макха баьккхар механизатораша. Иштта макха баьккхача 75 — 80 процент оасар дIадоаккх.

ХIанз хьажкIана, коартола, гидуаргашта культиваци еш ба кхаш леладераш. Механизированни хьисапе оасар дарал совгIа гербицидашца обработка ю хьажкIашта. Из болх беча механизаторашта юкъе къаьстта дика къахьегаш хьабоагIа Оздоев Хьамид, Баркинхоев Мовли, Героев Идрис. Цар хIаране сменах 18 — 20 гектара тIа культиваци ю, норма 14 гектар йолча.

М. АШУРЛАЕВ,

Сунженски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза агроном.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА

Мехка дуккхача къамий дерригача литература викалаш болаш йолча советски писателий йиълагIча съездо дег чура моаршал дойт Советски Союза Коммунистически парте Централыни Комитетага!

Тха съезд болх беш я коммунистий низ бола парти хьаьнь вола Владимир Ильич Ленин шийна хьалхашка дуненна гуш а гург а волча Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъеи итталагIча шера.

Оаха, советски литература деятелаша, ерригa тхоай творчество, ерригa тхоай уйлаш юва халкъа кIоаргга дола хьашташ шийна долча партеца. «Коммунисташ, дIахьалхашка!» — из замаш тIахьехам бийкар граждански тIем тIа, пятилеткай гIишлош хьалъеча, Берлин йохаеш, из бек тIеххьарча шерашка сийлахь - доккхий хIамаш карагIдувлача а.

Турпалалах, коталонех диза долча гIазтта эггара йоккхагIа йола халонаш эшаьлча ах бIаь шера литература дегIаахара итогаш еш, тхона эггара хьалха аланза дарглоадаш хет вай литературах оаха дерхIа а лийрхIад, дерхIа а дерхI партe юкъарча, коммунистически гIулакха дакъа.

Даьхени дунени литература толашагIа йола традицеш сийленца лора а еш, тхона, советски писателашта, литературах общественни гIулакх, прогресса низ бола фактор хет. Из халкъагара хьадоагIаш да, халкъа доалахьа да, халкъа тешаме гIулакх деш да, цо кортамукъаден цхьатарра бокъонаш, вошал, нийсхо хилара сийлахь-йоккхача принципашта тIехьа, коммунизма сийлахь-йоккхача идеалашта тIехьа лоаттабеча къовсаме.

Оаха духхьала гучахьа а доккхал деш а оал вай литературах партийни литература да, хIана аьлча цун дац е хила а йиш яц вай парте дувдац халкъа дараш мара кхыдола хьашташ. Оаха вай литературах партийни литература да оал, хIана аьлча прогрессивни адамашта дукхагIа дагадоахкараш дизза шийна долаш парте политика йоландаь. Вай дуккхача къамий долча деррига литература цIерах тахан оаха ях: «Коммунизмах тхоай идеал а я, — тхо цунна чакхдаллалца тешаме хургда!»

Шовзткъеи итт шера тIом беш а боахам буллаш а хиннад вай халкъ. Цунца хиннад литература а къахьегаш а тIом беш а. Тахан Советски Союзах планета тIа эггара низ болашагIа йолчарех цхьа паччахьалкхе хиннай. МоллагIча а формех болча социальни къамани низ-Iоткъама духьал лоаттабеча къовсаме халкъий дог урaувттадаь а урaувттадеш а йола идеш, хьокхам, опыт йолча мехка нах да вай. Нагахьа санна дуне тахан кхыдар а хинна латте, из иштта хиларах дакъа доал социалистически реализма литература а. Из кхетадеш тхо хилар тхона, советски писателашта, доккхал дарен творчески дог тохадаларен хьаст ба.

Тхона хов тха литературни гIулакха тIехь кхоачамбоацараш кIезига доацилга, йолаш я халонаш а къоастаяза йола проблемаш а. Тха эргабаьккха тоабе беза тхоай Союза болх, дегIайоалае еза хIара литератора творчески инициативеи граждански хьинари, даиман дагалоаттаде деза советски художник заманнеи халкъаи хьалхашка чIоагIа бехктокхаме хилар.

Оаха цхьан минута а дицалийтац тха болх машар болаш а цхьанна а тайпара идеологически барт болаш е нейтрализм йолаш а хургбоацача идеологически ирача къовсама хьалхашка беш хилар.

Цу дерриганех боккхача низацен къаьгтаи аьлнад тха съездага КПСС ЦК-а дайтача моаршал тIа. Цу боккха лоархIам болча документах тхона хет советски литература дегIадоаладара парте халданза еча йоаккхонна кхы цIаьккха, а деш дола тешал.

Писателий йиъалагIча съездо Советски Союза Коммунистически парте Централыни Комитета тешам лу партен халкъеи шийх бенна тешам боа ца бара советски литератораша беррига шоай низ тIабохийтаргхиларах. Даьхен доккха совгIат даларa—Ленина орден ялара творчески хьинар мамогга лакхадарна жоп лургхиларах, коммунизм хьалъеча шоай къахьегамца шоашкара доагIа дакъа лоацаргхиларах, халкъа вахар художественни произведенешка хьа а хьувкхаш, цо лоаттабеча къовсамен хIама кхоллареи шерра дола сурт хьа а деш.

Советски писателаш социалистически содружества мехкий литератораштеи ерригача континентий прогрессивни художникаштеи цхьана тIехьа тIайоагIача хана а чIоагIа лорабергба машар, империалистически авантюристаштеи къорта хьалийбеш йолча неофашизманеи духьалара оаз ляккхъергья. Оаха цIаккха а дицалийтац прогрессивни низий цхьоагIо хилар реакцеи тIемеи Iаьржача низашта духьал лоаттабеча къовсаме толам баргхиларах бола тешам хилар.

Даьккъала хийла Коммунистически парти—революце ко бе доалла сийлахь - йоккха штурвальни!

Даьккъала хийла вахареи творчестваи, искусстваи, революцеи цхьоагIо!

СОВЕТСКИ СОЮЗА ПИСАТЕЛИЙ IV СЪЕЗД

ЛЕНИНА ОРДЕН—

Советски писателий байракха тIа

СССР писателий IV съезда делегаташта а хьаьшашта а къаьстта дагалаттаргдолаши гIозен дера съезда болх дIаболабенна цхелагIа ди.

26-ча мае Iурре денз дIаходихьар докладий хьакъехьа пренех къамаьлаш делга. Башха йоккха а йоацаш перерыв хиннячул тIехьагIа правительственни ложашка моттигаш хьалувц гулбеннараша беззаме тIа а эпаш чубаьннача новкъосташа **Л. И. Брежнева, Г. И. Воронова, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгина, К. Т. Мазурова, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорне, Д. С. Полянске, М. А. Суслова, А. Н. Шелепина, П. Е. Шелеста, П. Н. Демичева, Д. А. Кунаева, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидова, В. В. Щербицке, И. В. Капитонова, Ф. Д. Кулакова, Б. Н. Пономарева, М. С. Соломенцова.**

Председателал деш волча **В. Кожевникова** дош лу СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Н. В. Подгорнена...

* * *

Правлене хьалхара секретарь К. Федин керте а волаш, съезда трибуне байракхаца хьатIайоагIа СССР писателий Союза делегаци. Цу делегацеца ба — А. Корнейчук, М. Турсун-Заде, П. Бровка, Н. Тихонов, Л. Леонов, Л. Соболев, Б. Кербабаев, А. Лупан, И. Абашидзе.

Н. В. Подгорне Ленина орден дIатIайол советски литераторий байракха. Вай мехка литераторий дуккхача къамех латтача стрвла творчества а СССР писателий Союза балха а мах бар цу наградах а лоархIаш, лаккхара награда бахьан долаш чIоагIа тIоараш тохарца шоашкара баркал оал гулбеннараша.

ХIанз укх зале гулбеннача беррингешта а Советски мехка хIара литератора а дагардар ший дешаца дIаьлар К. Федина.

Советски паччахьалкхен эггара езагIа йола орден СССР писателий Союза хьалу ер гIоза ди массаза а дагадоагIаш хургда вайна — йоазонерча къахьегамхой дуккхача къамехча, дукха оаз йолча вошалла.

Сийлахьча шийна кIалха советски писатела болх хьинарегIа а дог айденнагIа а хулийташ йолча цIеча байракха тIа даим дийна хургволча Ленина орден еллай тахан.

Революциони цторе хана хьалхагIа а иштта хIана а цу къахьегама байракха, машарен халкъашта юкъерча доттагIлени байракха кIал оттарга хьийха а хьехаш а я Ленина образ. Ленина тIахьехама новкъа дола советски литература, писателий произведенешца по чулоаш Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце идеяш. Цо дакъа доац коммунизм хьалъеча, из кхы а дукхагIа беркат даргдолаш, дакъа лаца хьожаргда советски халкъа къахьегаме. Цо дицдолийташ дац, нагахьа санна уж халкъаш лоралара ший низ дIабала безаш хуле, цо, советски литература, дIалургба из, фашизм эша а яь котало яккхар духьа беннача тайпара.

Вай советски литература дегIадоаладара даькъе СССР писателий Союзо даьчун цар иштта лакхара мах барах СССР писателий йиъалагIча съездо даггара баркал оал Советски Союза Коммунистически парте Централыни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительствана!

...Зале тIоараш детт. Из цIей кхы а дукхагIа сийрда доаккхача хьисапе, Советски мехка писателий Союза байракха тIа Ленина орден къег.

(ТАСС).

СССР писателий Союза правлене пленум

Съездо хержача СССР-а писателий Союза керлача правлене пленум хилар.

Пленуме хержар правлене секретариат. Цунна юкъе бахар К. А. Федин, И. В. Абашидзе, Т. Абдумомунов, Н. П. Бажан, С. А. Баруздин, П. П. Боцу, П. У. Бровка, К. В. Воронков, А. Т. Гончар, Н. М. Грибачев, М. А. Дудин, М. А. Ибрагимов, Б. М. Кербабаев, В. М. Кожевников, А. Е. Корнейчук, Л. М. Леонов, В. К. Лукс, А. П. Лупан, Г. М. Марков, Э. Б. Межелайтис, С. В. Михалков, Г. М. Мусрепов, Л. Н. Новиченко, В. М. Озеров, Б. Н. Полевой, Б. С. Рюриков, А. Д. Салынский, С. В. Сартаков, К. М. Симонов, Ю. Смуул, Л. С. Соболев, А. А. Сурков, М. Танк, А. Т. Твардовский, Н. С. Тихонов, Э. С. Топчян, М. Турсун-Заде, А. Б. Чаковский, А. Шарипов, М. А. Шолохов, А. И. Янсонс, К. Яшен.

СССР-а писателий Союза правлене хьалхарча секретаралла хержав К. А. Федин.

ХЬАЛХА ЛАТТА ЦЕХ

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цехашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяьй юбилейни шу толамца чакхдаккхара. Цига хьалха латташ я Куравин Владимир Захаровича кулгалдеча йиъалагIча цеха коллектив. 26-ча мая кхоачашъяьй цеха болхлоша сийрдача мехкдаьтта продукци арахецара пхе бетта план. Укх юхе дисача деношка планал совгIа арахецаргья итташ эзараш тоннаш продукци. Цу цехе хьинаре къахьегарца белгалъяьна я нн. Тарасов, Горин керте латтача установкай коллективаш. Цар из план кхоачашъяьй 18—20-ча мая.

Е. СААНОВА,

Грозненски мехкдаьтта чакхдоакхача завода инженер-экономист.

IАНА КИЙЧЛУ

Дукха балхаш де деза ха хьатIаэттай Къилбаседа - Кавказски машиннаькъа граждански гIишлошъеча Грозненски дистанце къахьегамхошта. Укх йIайхача хача тоале деза деррига нах чуIеш дола а служебни а цIенош. Дукха да де дезар, лакха да Октябра сийна тIаийца социалистически декхараш. Уж кхоачашдара сихбенна къахьегаш ба машиннаькъахой. Юбилейни вахта толамца дIахьу шофераша нн. Георгиева, Сукалова, плотника Шепилова, электромонтера Хариханова, слесараша Бабижаева, Черноброва, штукатураш нн. Шаталовас, Вихляпцевас, Спиринас. ХIара денна цаI ах норма кхоачашъю царех хIаране. Сийлен доска тIа баьхаб уж хьинар дола нах.

Г. ФЕДОРОВ.

ШЕРА ШОЗЗА ХЬУВКЪАМ

ШОЗЛАГIА ДIАЮВ КУЛЬТУРАШ—ЛАЬТТА ЛЕЛАДАРА ЛОАРХIАМЕ РЕЗЕРВ

БаьновгIашка кхоачача ерригача биологически хIамах 90 процент лоршашка гIолла фецара кхоачилга Iилмана гучадаьнна дукха ха я. Иштта ховш да хиланза яргйоацача кхачан элементех органически вещество хьахуллйтара баьцовгIана маьлхагара йоагIа дукха йIовхали сердали эшилга.

Ший хана К. А. Тимирязева яздаьд: «Баьццарча кхаво, цоно е хьуно хьа па лаьпа хIара маьлха зIы шIаккха а кхы юхакхоачаргдоацаш дайна рузкъа да, из доадарах цкъа цхьан хана ший хIама па ховш хинна даьй бехке беш хургья цунах хьаьънна дийша, хIама ховш йола тIехье», яхаш.

Маьлха зIы хьалацара а цунга органически хIама хьаяйташ болх байтара а цаI мара йоаца способ я ахкан юкъе кхаш шозлагIа дIадер. Шийга диллача из идея керда яц, цхьабакъда из чакхйоаккхача новкъа керттера ший хало йитай: цкъадале, хьалхара дIайийнача культурага тIоадал дIаяха лаьтта, маьлха дIайхача зIанараша лаьттан оахаш бола тIоа бокъабаь кха: шозлагIадале, культураш дучуэцача колхозашкеи совхозашкеи болх беш нахи техникеи хилар бахьан долаш ахкана ювш йола культураш дIаера низ а средстваш а ца таъар.

ХIанз, юрта боахамга дукха техника, минеральни удобренеш дIайохийтача хана, хий декха лаьтташ дукъагIа хулача хана хьахул цхьан шера цхьан кхай тIа шозза культураш дIаера цхьан шера шозза хьувкъам баккха йиш хулийта дика хьалаш. Йол хьекхача а культура чуйицача а кхай тIа дIаера эггара хьалхарча аргIана дикагIа я цхьан шера хула доакъара культураш. Царех пайла эца йиш хул уж дегIайоагIача моллагIча а хана.

Къаьстта лоархIаме да укх шера доакъара лаьрхIа шозлагIа культураш дIаер, хIана аьлча цхьайолча районашка кхоачамбалла тIоадал яц. Керттера культураш кхоачамхиллал ца яхар укхаза хьалдиза йиш хургья шозлагIа дIайийнача культурех. Дуккхача шерашкарча опыто хьахьокх бахьстан хьалхарча бетташка кхоачамхиллал догIаш ца дийлхача моттиге, ахка юкъедахачул тIехьагIа дукха догIаш делхаш хилар. Цулухьа хьалхехьа а кийчдала деза шозлагIа культураш дIаера.

Областной районнии юрта боахама управленей специалисташ, моттигера Iилма болхлой декхарийла ба колхозийи совхозийи кулгалхошта хьехам луш новкъостал де, шозлагIа дIайийна культураш дика хьувкъаргйолаш уж мишта дIае еза а цига малагIа агротехника юкъейоалае еза а дIаала.

ШозлагIа культураш цхьан шера дIае йиш хилара керттера хьал да хьалхара йийна культураш чуйицачул тIехьагIа дийнахь-бус юкъера лаьрхIача 20 градус фо дIайха долаш 60—70 ди доагIаш хилар. Цу хана чухь кхача кхувргда вика, горох, доакъара бобаш, кен, турнепс, рапс, горчица, цу тайпара кхыяраш санна йолча баьцовгIай.

КIа чуйицачул тIехьагIа шозлагIа ювш йола культураш хьалкхеяра эггара дикагIа дола хьалаш да Луцк — Житомир — Чернигов — Сумы — Воронеж — Саратов — Куйбышев яхача городашта къулбехьарча областашка (Одесски, Николаевски, Запорожски, Ростовски областашка, Краснодарски Ставропольски краяшка) кIа чуйицачул тIехьа тIа дIайха 90—100 ди доагIа. Укхаза йиш я ардаш тIа дIа а йийна ялата лаьрхIа гречиха, борц, горох хьалкхее, коартолаш, тIехьа кхача доакъареи силосеи культураш — хьажкIаш, сорго, судански буц, магар, ябакх, кхы цхьайола культураш хьалкхее.

Культураш цхьан шера шозза хьалкхеяра торонаш духхьал. 51—52 параллелашта къулбехьа ядача районашка кхоачалуш яц. Дуккхача боахама иштта культураш хьалкхею цу линел дикка къилбаседехьа ядача районашка а. Шера вегетационни ха 130—150 ди долча Iаьржа доацача лаьттан зоне цунга хьежжа йоагIа тайпа керттереи кхы тIа ювш йолеи культураш лелаю. Мошача доакъара ювча тайп-тайпарча бобово-ка болча вIашагIъэль йийнача баьцал совгIа, укхаза июль бетта юххье дIае мегаргья гидуаргаш, вика, горох, доакъара бобаш, турнепс, доакъара кабуц, люпин, мошача доакъараи силосаи лаьрхIа йола кхыйоа культураш.

Мехка тайп-тайпарча зонашка долча хьалха латтача боахамий опыто хьахьокх шозлагIа дIайийнача культурай хьувкъам дикка боккха хулаш хилар. Чемкентски областерча Карл Маркса цIерагIча совхозе хий декхача лаьттан участке гектара тIара 35 центнер йоалаш мукх чуйицачул тIехьагIа дIайийна хьажкIаш 600 центнер моша доакъар цхьан гектара тIара доалаш хьийкъар. Краснодарски края «Лабинский» яхача совхозе буц хьекхачул тIехьагIа моша доакъар лоархIаш гектара тIа дIайийнача хьажкIий 287 центнери шекара соргой 563 центнери яьккхар. БаьцовгIай Н. И. Вавилова цIерагIча Еррисоюзни института кхашка Ленинграда юххе гектара тIара лоархIаш 39 центнер хьалха кхача, мукх баьккхар. Из чуйицачул тIехьагIа дIайийр горчицеи гурахьа ювш йола рапси. Октябрь тIакхоачаш гектара тIара 200 центнер моша доакъар даьлар царех.

Хьун арени арени зонашка керттера культура я кIа. Цунна цхьана дIаюв ерригa вегетационни ха дIа ца лоаца кхыйола культураш а (мукх, горох, гречиха, горчица, коартолаш, кхыяраш). Уж кхача а кхаьча чуйицачул тIехьагIа, 15—20 июне дена, Одесски, Николаевски, Херсонски, Запорожски, Ростовски областий, Краснодарски Ставропольски краяй боахамашка шозлагIа дIае йиш хургья культураш. Кхаш мукъадалара ханага хьежжа шозлагIа дIайийна культура кхаччалца па йита а мошача доакъара лаьрхIа чуэца а мегаргья.

Iаьржача лаьттан зона дуккагIча лаькъ тIа ардаш тIа дIайийна культураш толамца хьувкъаяра лаьтта хий дилла деза. Хий дилларо уж дикагIа тар а йолийт, цар хьувкъам лакх а бу. Волгоградски опытно-мелиоративни станце шозза-кхозза хий диллача гектара тIара лерхIаш мошача доакъара 500—600 центнер гидуаргаши хьажкIаши йоахар (уж дIайийнацо июль бутт ах чакхбаьнцачул тIехьагIа). Хий декха лаьтта леладеча украински Iилматохкама институто гурахьа дIайийна хинна мукх чуйицачул тIехьагIа дIайийнача хьажкIий 1962 шера гектара тIара 50 центнер ялат даьккхар.

Малхбузерча районашка йоачанаш дуккхагIа хул. Волынски, Львовски, Хмельницки, Житомирски, Черниговски, Сумски областашка хий а ца дуллаш дIае мегаргья шера шозлагIа юв культураш, уж толамца хьа а хургья. Масала, гурахьа дийна кIа чуйицача дIаювш йолча гречиха лоаца лаьтта юххьанца из дIайийна хиннача берригача мехкарча лаьттал 2—3-зза дукхагIа да. Уж резерваш дIаяха а хих пайда ца эцаш йита а мегаргий? Практико хьахьокхамох, Iаьржа доацача лаьттан зона къилбаседерча областашка а (Ленинградски, Вологодски, Кировски, кхыйола областаш) чIоаггIа пайдане я шозлагIа юв культураш.

Цу йоалаьча даннеша хьахьокх цхьан шера шозлагIа хьувкъам баккхара проблема доккхача паччахьалкхен декхара нийса дIаотталургйолаш а дIаотта езаш а хилар. ШозлагIа дIаюв культураш — из йоккха торо я, хIанз а вай юртбоахама производства бизза пайда эцаш йоаца. Цу деша кIезига лоархIай бу Iилма учреждениеш а.

Бицбалийта багIац шозлагIа дIаювча культурай цхьаькха лоархIам а. Цу тайпара культураш дIаювш кхашка беча балхо оасар дIадоаккхаш хилар. Буц хиннача лаьтта хьаIов органически юхеюса хIамаш, хини михеи эрозехи цунцара атта яшаш йола кхачан веществаш дIадаларахи лоралу лаьтта. ШозлагIа дIаювча культурай овлаша новкъостал ду лаьттагIа кIоаргга йоахка кхачан веществаш хьаллакхе яхара.

Хови да баьцовгIашта зе деш йола хIамаш ебара цикл баьцовгIаш дегIаахарца айхха ювзаенна хилар. ДукхагIа йола юртбоахама культураш лелаяра ха хувцаро хувц из исторически хьахинна бувзам. Массанахьа а белгалдоаккхаш да, масала, горох тIехьа дIайийча цунна салоахкача хIамаша зе кIезигагIа деш хилар.

ШозлагIа дIайийнача культурех моша удобренеш еш пайда эцар къаьстта терко тIаяхийта езаш йола лоархIамера агротехнически прием я. Цу гIулакха лаьрхIа бобови культураш дIаюв доазол дехьарча мехкашка, химически удобренеш дIакхоачаш еш йола хIама а хул цох. Зиза тохача хана, ховха йолаш, цунах шортта тIоадал йоаллаш аьхача лаьттан кIал яхийта из чехка йоахкалу. Цунах хьаьнна кхачан веществаш атта дIакхоач цул тIехьагIа дIаювш йолча культурашка дуккхача шерашка.

Белоруссе, Брянски Черниговски областий колхозашка яьча производственни опыташа хьахьекхар, люпин кIал а йохийташ аьхача лаьтта дIайийна коартолаш 30—70 процент дукхагIа хьувкъаш хилар. ХIаьта иштта белгалдоаккх коартолий крахмалистость а лакхлуш хилар. Гектара тIара лерхIаш 3—5 центнер дукхагIа хьувкъ кен, мукх, гречиха, пагахьа санна моша удобрени яьча лаьтта уж дIайийна яле. Кхетамца пайда ийцача шозлагIа дIайийнача культураша доккха новкъостал дергда кхашка дIадийнар хьувкъадара.

Белгала ца даьккхача дита йиш яц аьхкий дIайийнача культура доакъар бIаьсти йийначул дукхагIа белок йолаши хьайбай дегIах дикагIа дIаладаши хилар. ШозлагIа дIайийнача культурай моша доакъар хилча торо хул хьайбашта боккха мах бола моша доакъар йIаьхагIча хана хьувкха. Цудухьа я ардаш тIа ювш йола культураш мошача доакъара конвейера лоархIамера резерв.

ШозлагIа дIаювча культурай агротехника цхьайола специфика йолаш я. Укхаза керттердар да керттера культура чуйица яьначул тIехьагIа шозлагIа йола культура цу сахьата юкъ юкъе а ца йолийташ дIаер. Из иштта сиха дIаюв лаьттанцара тIоадал дIа ца ялийта. Кхаш биззача боарамах кийчде деза (лаьтта ахар, дискований яр, лаьтта тоIадар). Из болх толхабарой цхьайола приемаш тIехьяхарой лохбергба шозлагIа дIаювча культурай хьувкъам.

Фу кIоарга дIадер хаоттамага хьежжа хила деза. Ха екъа эттача хана боарамах дIале деза, цо Iалашдергда фу чехка хьатIадалга. ШозлагIа дIаювш йола культураш, вешта ювчул 20—30 процент фу дукхагIа долаш дIае еза.

Боккха лоархIам болаш да лаьттах удобрени тохар. БIаьсти хьалхара культура дIаювча хьалха техача бакъахьа я лаьттах органически минеральнии удобренеш. Цар керттера а шозлагIа юш йола а культураш дикагIа хьувкъаю.

Лаьтта тоадарга дIадолар а шозлагIа доахача хьувкъамашца дувзаденна деш дола дерригa кхыдола балхаш а хIанзарча боараме кIезига механизаци яь да. ШозлагIа дIайийнача культурех кхы тIаккхета продукци цунга дIайолха расходаш дикка тIех меттаоттаеш хургья. Волгоградски опытно-мелиоративни станце даьча лоархIамех силос йоллаш долча бIаьстанарча доакъара цхьан центнерага 80 кепиг дахар, хIаьта ардаш тIара даьккхача доакъарга — 1 соми 50 кепиги. Ардаш тIа йийначa судански баьца центнерага 16 сом дахар, хIаьта цхьан шера хулача бIаьсти йийнача баьций центнера 35 сом мах бар.

Кхы тIа мел дукха продукци яккха йиш йолаш я хьахьокх Кубански юртбоахама институто даьча лоархIамаша. Iилмахоша лаьрхIа шозлагIа дIаювча культурай чотах 7,5—8,7 миллион тонн моша доакъари хьажкIаши яха йиш йолаш хилар. Иштта болча доакъарий кхоачамо доккха новкъостал дергда хьайбай боахам дегIабоалабара, цун продуктивность лакхъяра.

ШозлагIа дIаюв культураш — из шоллагIа йола целина я, из нараерзаяр тахан кхоачашланза доагIаца декхар да.

Д. БРЕЖНЕВ,
ВАСХНИЛ-а академии,
В. СМИРНОВ,
баьцовгIай Н. И. Вавилова цIерагIча Еррисоюзни института Iилма сотрудник.

(Правда яха газет. 20 май).

ДИКА КЪА А ХЬЕГ СА А ЛОI

Советски Iаьдала 50-гIа шу дизара накъаболхаш, Урус-Мартана района комсомольцашеи кагирхошеи геттара доккха дакъа луш производственни толамаш дахара юкъе. Тха районе цхьаккха а предприяти, совхоз, цхьаккха а участок яц болх беш кагий нахи мехкарийи боацаш. Царех дукхагIбараша социалистически яхье хьалха латташ ба. Юбилейни шера тIайица декхараш кхоачашдара къахьегаш 15 комсомольско-кагирхой бригадеи звенои я. Царех хIаранеца 200-нел тIех комсомольцаши кагирхойи ба.

Хьайбаш леладареи лаьтта леладареи эффективность лакхъяр духьа юрташкарча кагийча нахеи мехкарашеи шоай тIахьожам лоаттабу дерригача балхашта механизаци яраи механизаторски кадраш кийчъяраи.

Юбилейни шера комсомольцаша лаьрхIад районе гIолла юккъера лаьрхIача укх тайпара хьувкъамаш кхеделга: ка бола ялат — хIара гектара тIара 20 центнерал кIезигагIа доацаш, шекара свекла — 200 центнер, хьажкIаш — 30 центнер, тхьамка — 10,5 центнер.

Кагирхоша къовсам лоаттабу лакха культура а йолаш хьайбаш леладара лаьза тIа доахана дукхали цар шурий продуктивности лакхъелга, юкъера лаьрхIча районе гIолла хIара Iаттагара 1900 килограмм шура йоаккхилга, хIара яхкача котама тIехьара 125 фуъ гулделга Iалашдара.

Комсомольско-кагирхой бригадашеи звенощеи тIайилаь социалистически декхараш дашхар духьа царех цхьаярий социалистически декхараш хьоахадергла аз. Иштта, «Красноармейский» совхозерча комсомольско-кагирхой звенона (звеньевой — Нантаев Ш.) леладе дIаденнад 207 гектар лаьтта, цу дерригача лаьтта ялатийла лаьрхIа хьажкIаш юв. Комсомольцаша тIайицад царех хIара гектара тIара 30 центнер хьажкIаш чуэцилга. Из декхар кхоачашдар бокъонца дIадолададалар да из дерригa лаьтта бокъонца кийч а даь, цига хьажкIаш дерттIа дIайийна ялар. Цу совхозерча Манев А. звенос декхар а даь шийна тIайицад 80 гектара тIа шекара свекла дIа а йийна, царех хIаране тIара 250 центнер чуэцилга. ХIанз тIаьнцача шекара свеклана духьашхара обработка яа кийчлуш я Манева звено. Дерригача шера чухьа чуйинна чIоагIа къахьегаш я сома-баьцадаараш леладу. Мичурина цIерагIча совхозера Исаев Ахьмада комсомольско-кагирхой бригада. Цу бригадаца 30 совгIа саг ва. Цо тIайицад мугIараштa юкъе шекара свекла дIа а йийна, 30 гектарах хIаране тIара 320 центнер из чуэцилга. Сомий беша хIара гектара тIара 50 центнер сом чуэцилга лаьрхIад цо. Бригада коллективо боккхача толамца чакхъяьккхай кийчон балхий ерригa процесс: беша ший ханнахьа обработка яьй, мугIараштa юкъе шекара свекла дIайийнай. Укхазарбараш хIанз тешам бенна ба тIайийна декхараш шоаш толамца кхоачашдергхиларах.

Шоай социалистически декхараш кхоачашдара чIоагIа хьинар айденна къахьегаш я «Гехинский» совхоза комсомольско-кагирхой звенои бригадаши. Царна керте латт къона производстве хьалха латтараш Цаaев А., Батукаев И., Баев А., Мунаев М., Хожаев С. Дика болх беш я «Горец» яхача совхоза комсомольско-кагирхой звенош. ДикагIчарех лерхIа йиш йолаш я тха района сийлахьарча ялат леладераша Шимаров У., Мусаев Лаьчас, Банаев Лаьчас, Бетелгериев М. кулгалду звенош.

Цхьабакъда, лакха къахьегама декхараш шоашта тIайицача тха района кагирхоштеи комсомольцаштеи дицлуш дац балхах мукъача -хана культурни салоIилга вIаштIехьдаккхар. Иштта, тха района кагирхоша дакъа луш художественни самодеятельноста юкъе, хIаьта цу гIулакха дикка доккхий хIамаш карагIа дийннад царна. Цунна тешал ду гор. Ростове художественни самодеятельностага зональни хьажара юкъе тха кагирхоша дакъа лаьна хиларо. Цига царна лауреатий цIераш а хьожаьй, I степенагIа йола диплом а еннай.

Самодеятельноста доакъашхоша Эльтуркаев Iумас, Мусханов Рамзана, Шилаев Эльбе, Кагиров Лемас кхыбараша каст-каста выступленеш ю кхашка къахьегараштa хьалхашка, хIаьта тха района эггара гаьнагIарча юрташка а тIехьа беза хьаьший лерхIаш тIа а ийбу уж.

Комсомольски организацеша йоккха уйла тIаухийт районера комсомольцаши кагирхойи вай халкъа тIемай а революционни а традицей кхетамца кхебара. Района комсомольски организацеша Советски Iаьдала 50-гIа шу дизара хетадаь гражданский Дай-мехкеи тIемай ветеранашца, къахьегама ветеранашца бозаме вIашагIбетталулга чакхдоах.

Тха района комсомольски организацеша къаьстта а чIоагIа терко йир Советски Iаьдала 50-гIа шу дизара хетаяь дошлой-спортивни поход чакхъяккхара. Цу похода юкъе дакъа лаца бокъо елар дикагIчарех а дикагIча комсомольцашта. Поход чакхъяьннай. Из чакхйоаккхача хана комсомольцаша дикка боккха болх бир граждански тIема турпалех йола материалаш гулъяра хьакъехьа.

У. ЗУЛАЕВ,
ВЛКСМ Урус-Мартана райкома орготдела заведующи.

КИРГИЗСКИ ССР. «Туя джайляо» яхача гаьнарча даьгIенашка дажаш да Ляйляковски района «Исфан» яхача колхоза жа Iулаш. ХIанз йоахо е еза гIулакхаш дукхагIа тIадеттаденнад хьайбаш ледераштa: хIара бIаь жийво 110 Iаьхар баьб. Iоахараштa йоаккхонца Iунал делга вIаштIехьдаьккхад. Жа Iуша тIайицад дерригa а Iоахарий ца дойташ хьалкхедара декхар.

СУРТА ТIА: же «столове». ДаьгIенашка тIаккхуь концентрированни доакъараш.

А. Клейменова сурт.
ТАСС фотохроника.

ЯХЬ—ТОЛАМИЙ ЛАРД

Денгара денга шерлуш латт «Индпошив» фабрика цехашта юкъера социалистически яхь. Шерра социалистически яхь йоаржаяро вIаштIехьдоалийт ханал хьалха паччахьалкхен заданеш кхоачашъе. Иштта яхье яьлнай фабрика № 2, № 6 йола ательеш а.

«Таханарча денга цхьаккха а хьалха ца воалаш хьадоагIаш латт тхо, — йоах шоллагIча ателье заведующе А. Д. Момлика, — хIаьта массайолча показателех хьалха довла чIоагIо яьй тха коллективо». Массаза бетта планаш тIехкхоачашъеш, планах лаьрхIачул совгIа дуккхача эзарий сома маьха продукци арахецаш хьабоагIа коллектива болхлой.

Май бетта шин декада Iлан дикка тIехкхоачаш а яьй хIанз пхе бетта план 110 процент кхоачашъе лаьрхIад ателье къахьегамхоша. Планал совгIа 1,5 эзар сома маьха баракъаш арахеца а лерхI пар.

Шоайла шерра социалистически яхь йоаржаяьй мастераша — швеяша. Цу яхье хьалха латт хIанзлехьа май бетта план 140 процент кхоачашъяь йола нов. Капитолина Григорьевна Кузнецова керте латтача бригада къахьегамхой. ХIанз июнь бетта чотах къахьегаш ба уж.

Р. АУШЕВ.

КЕПА ЦА ТЕХАЧА ПИСЬМО ЛЕРАГIА

Пхьилекъонгий-Юртарча бувзама отделене начальник хиннача Плиева Махьмада Хьавас ше бехк боаца балхара дIаьяьккхай яхаш язду редакцега. Аз дош лу шоана, язду цо, — се бехке ца хилара. ХIаьта а укх шера цхьоалагIча апреле бехке йоаццаше а зуламхо санна балхара эккхаьй со. Балха юхаоттаяра аз новкъостал дех шугара.

Новкъоста Плиева Хьавас дайтача письмо тIа белгалъяьха факташ тахкар дехаш бувзама управленега язир редакце. Оаха яздаьча письмона жоп луш Нохч-ГIалгIай республика бувзама Управлене начальника нов. Мельниченкос тхога язду:

«Новкъост Плиева Хьава кассе ахча ца тоъар бахьан долаш Пхьилекъонгий-Юртарча бувзама отделене начальника балхах мукъаьккхай. 1966 шера октябрь бетта ревизи йича 64 соми 2 кепиги тоъанзар цун кассе, хIаьта цу шера ноябрь бетта хиннача ревизех 51 соми 91 кепиги тоъанзар. Из бахьан долаш выговор йир Плиева Хьавайна. ХIаьта а укх шера апрель бетта хиннача ревизе гучадаьккхар 323 соми 90 кепиги пенсионни поручениех Плиева Хьавас соцадаь хилар. Цул совгIа 37 соми 42 кепиги тоъаш хиннадац цун кассе а. Дерригa из ахча Плиева Хьавай чотах юхаметтаоттадаьд. Из растрата яр бахьан долаш Наьсарен района бувзама отделене профсоюза комитета Плиева Хьава балхара мукъаяккха аьнча соцам бир. Из балхара дIаьяьккхай».

ХIанз хой хьона, Хьава, хье харц дувлга. Сенга дог доахаш дайтад Iа письмо редакцега? Хетачох, хьа безам хиннаб хье харц йоллашехьа редакции Iеха а я цунга хьай га даккхийта. Цкъа-дале, из хоза гIулакх дац. ШозлагIа-дале цо хьахьокх Iайха даьча гIулакха хьо дехке яьйна ца хилари дIахо а иштта харц а лувш яха безам болаш хьо хилари. Советски школе дийша а дийша къона кхалсаг хьо хиларах Iа болх бергба мотташ хьона бехктокхаме гIулакх тIадилладар, хьога доал де дIаденнадар халкъа рузкъа. Цхьабакъда, Iа хьайгIа тешам боабир, тIаккха хьо балхах мукъаялийтар. Из нийса даь хIама да. Бакълувш хилча Iа а иштта кхетаде доагIар из. Амма Iа иншта кхетадаьдац из. Хьо дIахо а харц новкъа яха дага я.

Цул совгIа района бувзама отделене болхлоша къона болхло йоллаше а хьайна цхьаккха новкъостал даьдац яхаш язду Iа тхога. МалагIа новкъостал да Iа коллективагара декхар? Тешам а хеташ хьайга хьаденнача хIаманна Iа лерттIа доал ца дарах балха тIара мукъайоалийташ хьо хилча.

Iа санна харцлувш редакце жалобаш язъераша кхыча къахьегамхоех тешам боабу, редакцега а кхыча организацешка а ца эша балхаш дайташ еза ха зехьа йоаю.

Вай мехка общественноста сий деши лоархIаши я хьаьнала къахьега лоаман кхалсаг. Хьо дукха ха йоаццаш къахьега йолаенна йоI я. Хьайгара даьнна гIалат бокъонца дика кхета а даь, дIахо цIена болх бергбоача новкъа яла еза хьо.

А. БОРЗИЕВ.

ДIАЙИЙНАЧА ХIАМАШТА—ЛЕРТТIА ГIУЛАКХ

Баьча тохкамах гучадаьннад МалгIабика района боахамашка дIайийлача хIамашта гIулакх эсала даь хилар, организаторски балхаца дIачIоагIбаьбац социалистически декхараш кхоачашдара тIехьа доаттабу къовсам.

Дукхa гайна болабеннаб укхаза дIайийнача хIамашта гIулакх де. Iалашдаьдац чуйинна сиха кхашкара балхаш хьаделгеи агротехника бокъонаш, телха а ца еш, чакхйоахилгеи. Из бахьан долаш шекара свекла, гидуаргаш, хьажкIаш, баьцадаараш дIадийна дукхагIа дола кхаш оасаро хьалдикъад.

Май бетта 17-ча денга гидуаргий мугIараштa юкъе хьалхара культиваци алхха 2600 гектара тIа мара токкхаьяц — дIайийнача гидуаргех 75 процент мара хилац царех, хьажкIашта культиваци яьй 1100 гектара тIа — 16 процент. Оасар даьи нийлхъяьи шекара свекла алхха 40 гектар мара ядар — из дIайийнача лаьттах иттлагIа дакъа.

«Ингушский» совхозе дуккха болхлой хилнаб кхашкарча балхашка дакъа ца лоацаш. ДIайийнача культурашта гIулакх дара укхаза лерттIа пайда ийцабац техниках, кхашкарча къахьегамхой материальни безам тIагIоргбола гIулакхаш даьдац. Болх сихха дIагIолга а хьабеш бола болх цIена белга а юхадет цу дерригнеша. Массе отделене а хIана телхаьяц, аьнна, кхашка деча балхашка агротехника бокъонаш телхаьяй. ДIайийнача хIамашта минеральни удобренешца подкормка елга вIаштIехьдаьккхадац.

Шенхаштта кхоачамбоацараш гучадаьлар «Кавказ» яхача колхозеи «Алханчуртский» совхозеи.

МалгIабика районни юрта боахама производственни управлене (начальник нов. Иванов, керттера агроном нов. Даскиев) тоам лелабаьб долаш долча кхоачамбоацарашна, тIахьожам ледара лоаттабаьб кхашка деча балхашта, дIайийнача культурашта гIулакх деча агротехника бокъонаш телхаярах боаггIача тайпара бехктокхам хьабийхабац боахамий, отделеней, тракторно-полеводчески бригадай кулгалхошкарев специалисташкареи.

Кхоачамболлаш тIахьожам лоаттабаьбац боахамашкарча халкъа тIахьожама группаша а.

Тоьхкам баьчул тIехьагIа гучадаьнна кхоачамбоацараш дIададара де дезараш даьй боахамашка. Из бахьан долаш культиваци яь чакхъяьннай районе шекара свеклана а, гидуаргашта а, цхьадолча даькъа хьажкIашта а. Боахамашка кIезига дукха сихаьд хIанз оасар делгеи свекла нийлхъелгеи.

Теркал а яь хьанийцай производственни управлене а боахамий а кулгалхоша шекара свекла оасарах цIенъяреи нийлхъяреи а гидуаргаштеи кхыча культураштеи обработка яра а даькъера дерригa аргIанара балхаш 29-ча мае йистедоаккхаргда, аьнна, яь заявлени.

ХЬОКХАМ ТЕЛ

26-ча мая дена тIабоагIача бетта чотах къахьегаш я Грозненски нефтемаслозавода коллектив. ХIанзлехьа планал совгIа арахийна продукци эзараш тоннаш я. Май бетта план а ханал хьалха кхоачашъяьй завода болхлоша.

Социалистически яхье цахалдаш хьалха а латташ, хьинаре къахьегаш я. нн. Горьковой, Каплан, Волошин, Кулаткин керте латтача установкай коллективаш.

СССР ПИСАТЕЛИЙ IV СЪЕЗД

Ялх дийнахьа хилар СССР-а писателий IV съезд. ялх дийнахьа йоккхача Кремлевски двореца зале хилар советски литературах, цун проблемехи декхарехи дола доккха, гучахьа деш дола къамаьл. ЦаI шоллагIчоа тIехьа съезда трибуна тIа бувлар вай мехка вежарашха йолча республикай литератораш, творчески союзий викалаш, доазол дехьара баьхка хьаьший. ХIара къамаьлаца белгалъяьнна холора советски литература Коммунистически парте сийлахь-доккхача тIулакхаца, вай халкъа карагIдийннача сийлахь-доккхача хIамашца халаргдоацаш дувзаденна хиларах йола уйла. Коммунизма идеяш котъялар ленински къамий политика котъялар хинна дIаэттар Советий мехка писателий съезд.

27 мае съезд чакхйоалаш йола заседани хилар.

Председателал деш волча **Б. Полевойс** къамаьл де дош лу СССР-а писателий Союза хьалхле лелаяра органаш харжарах йолча счетни комиссе председателa **Ю. Чепурина.** Цо хьакхайкаю 26 мае сайрийнарча заседане хиннача голосоване результаташ. Цига тIайицар СССР-а писателий Союза Устава юкъе хьош дола тоадараши хувцамаши а.

СССР-а писателий Союза правлене 190 саг хержав, центральни ревизионни комиссе — 64 саг.

Цул тIехьагIа тIаэц **М. Бажана** Iодийша съездо «Дунен писателашка» ду кхайкарал. Оаха, Советски Союза дуккхача къамий долча литература викалаша даькъала бувц, йоах цу тIа, машареи демократеи хьалашка адамий прогресса, Iилма, искусство, литература тоадалара гIулакх деза а гарга а мел долаш бола культура берригa деятелаш. Оаха тIахьех шийн творчествацa халкъий совесть а хьаькъал а долаш мел вар, вай заман духовни къовсаме ший моттиг къоастаергъяр. Бердача пизаца дек вай деношка а шоай хана Горькеи Барбюсеи оттадаь «хьангахьа да шо, культура мастераш?» яха хаттар. Берригa дог цIена бола культура мастераш, литератораш, бокъонца бола дош алара говза мастераш декхарийла ба сага кхоане бахьан, гуманизми демократии бахьан лоаттабеча къовсаме вIашагIкхета, яхаш тIахьех съезда делегаташа.

Греце хиннача событешца ювзаенна йола СССР-а писателий IV-ча съезда резолюци еш **А. Калинина.** Резолюце тIа белгалдоаккх советски писателаш водар хилар кхераш тьеж 1967 шера 21 апреле фашистски переворот ярца юхь дIайолаеннача Греце хулача воча событешка, яхаш. Вахара боккха кхерам тIаттача демократически Греце бовзаш болча деятелий цIераш йоах резолюце тIа: уж ба Манолис Глезос, Илиас Илиу, Васо Катраки, Гааверос Карусос, кхы дуккха бола патриоташ.

Греце фашизм юхадийнлуш хилар бе-бешха доацаш хулалулгрбац советски нах, йоах съездо. Гречески писателашта, Iилмаи искусстваи деятелашта, монархо-фашистски диктатура Iазапа кIаллаттараштa паргIато!

Зало тIоараш тохарца тIаэц резолюци. ДоттагIлени барт-цхьоагIони безаме дош оал председателал деш волчо съезде баьхкача гречески писателий викалашка.

Из документ съездо тIаэцача хана советски писателий хьаьшаша — доазол дехьарча литератораша — «Дунен дерригача мехкий культура деятелашка даьча кхайкарала» кIал кулгаш яздеш бар. Цу кхайкарала кIал кулгаш яздир советски писателаша а.

Тхо, тайп-тайпарча мехкашкара даьхка советски писателий IV-ча съезде вIашагIкхийтта писателаш Iалаьмате чIоагIа новкъа йолаш да 1967 шера переворот хинначул тIехьагIа Греце хулаш йола событеш. Адамий элементарни бокъонаш варварски йохаяро, уйла е, дош ала, кепайоазон йола паргIато дIаяккхаро, культураи Iилмаи гIорбаьнна болча викалашта тIаккхувш хилaро тешал ду Греце фашистски диктатура режим оттаеш хилара. Оаха дунен дерригача мехкий культура берригa деятелаш тIахьех Эллада ширча лаьттара вахар кIалхара даккхара, лийца боахка берригa нах мукъабахара, демократи юхаметтаоттаяра шоай оаз айеш оарцагIбовлара.

...ТIоараш тохарца тIаэц делегаташа вьетнамски дешах йола **Ч. Айтматова** йийша съезда резолюци. Цу тIа хьахьекхад дунен жандарма сий дайна гIулакх кхоачашдеш йолча американски зуламерчеи варварски тIема раьза боацача советски наьха эгIазбахар. Советски писателаш а, дерригача советски халкъаца цхьана юха а дIакхайкалу шоай мехка сий а кортамукъал а лораеча турпалча вьетнамски вежарашца шоаш барт-цхьоагIо йолаш хилар. США правительствага хьадех Iалаьмате чехка а дувцилге йоацаш а шоаш етташ йола бомбаш совцийтар.

Оаха, белгалдоаккх резолюце тIа, чIоаггIа могаду тIом беш болча вьетнамски вежараштa гIулакхаца новкъостал дара Коммунистически партеи Советски правительстваи деш йола гIулакхаш. Вьетнама къахьегамхой гIулакх уж бакълуш да, уж кот а баргба!

Цхьабарт а болаш тIаэц резолюци. Председателал деш волча Б. Полевойс ДРВ-ерен Къулбехьен Вьетнамереи баьхкача хьаьшашка йоах:

— Советски писателий цIерах дIаала тха вьетнамски коллегашка тхо царна уллув, царех оагIув а теха латт!

...Делегаташа яьча доклалаш тIеи даьча къамаьлаш тIеи йийца уйлаш а уттаяь предложенеш а хьахьекхай **И. Мележа** йийшача СССР-а писателий IV-ча съезда резолюце тIа. Цу тIа дувц, Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача хана гулъеннача съездо дийна социалистически реализма дукха йола проблемаш съездо йийца хилар, белгалдоаккх вай литературана хьалхашка латтараш доккхий декхараш хилар.

Съезда болх чакхбоалаш латт. Президиума стола юххе уроттт Б. Полевой.

— Вай съезде цхьаккха доклайчик, цхьаккха оратор хиланзар, — йоах цо, — парте вай литератураи культураи еш йола йоккха йоакхо ца ювцаш. Укх трибуна тIара хIара денна декар хIара ког массаза боаккх холуш йола писателий еш йоа партийни теркои йоакхои бахьан долаш оалача дег чура доагIача а дIайхача а баркала дешаш.

ЧIоаггIа а дIаьхдаь а тIоараш тохарца съезда юкъе дакъа лоацараштa тIаэц СССР-а писателий IV-ча съезда КПСС Центральни Комитетага письмо дохьийташ хиларах йола предложени.

Съезда делегаташи хьаьшийи хьалгIовт, юха а чIоаггIа тIоараш детта долалу. Цхьабарт а болаш тIаэц письмо.

Иштта торжественно а цIей долаш а чакхбаьккхар ший болх советски литература мастерий съездо.

(ТАСС).

ЦIАККХА А ВИЦЛУРГВАЦ

ХАЛКЪА дукха а беза, цо сий а ду, шоай дIайхача дегай ниэ бенна ца Iеш, сагага долчох эггара дезагIдар — вахар а шийна дIаденна ший турпалаш. Уж кIезига байнабац укх халача новкъа лелабаьча къовсаме. Цхьабакъда, цар цIераш даиман яхаш я наьха дегашка, доаггIача тайпара цар сийду халкъо.

Нохчийн гIалгIайн халкъа дагабоагIа чухь са доацаш санна майра а шоай са кхо ца деш а хинна ший турпалаш — Николай Гикало, Асланбек Шерипов, ГIапур Ахриев, кштта дуккха кхыбараш а. Цу тайпарча турпалех цхьа турпал вар ханаза вийна парте ГIалгIай обкома секретарь И. М. Черноглаз.

1930-ча шера парте а халкъа а беррига низ коллективизаци чакхъяккхара тIаберзабаьбар. Бирсвенна а, цхьабакъда, ший низ кхы хьалъоттарг ца хиларах саккхувш а волча классови моастагIчо цу халача шера февраль бетта оакхарий хьисапе вийра И. М. Черноглаз. Из цаI вийна а Iанзар цига. Цуица цхьана цига вийра И. Д. Жуковский, парте крайкома инструктор — цу хана эггара халагIа хиннача участке — къамий облhistorically...

Цу тайпарча вахаро зIамига воллашехьа сомабаькхар цун революционни сакхетам. Могилеве большевикий къайлагIара группа вIашагIъелларех цаI хинна дIаэттар из ший 18 шу доаллашехьа а, хIаьта цу группа организатор лаца а лаьца Iовахьийтачул тIехьагIа цо шийна тIаийцар беррига̄ча балха кулгалделга. Цо болхлошта юкъе дIадоаржадора «Правда» яха большевистски газет, портношта, кожевникашта, переплетчикашта юкъе вIашагIъеххар марксизма кружокаш, хьинаре дакъа лаьцар къайлагIара профсоюзаш хьаеча. Паччахьа къизача реакце хьалашка вIашагIъеллача къайлагIарча группо хьинаре бувзам лоаттабора 4-ча Паччахьалкхен Дума большевистски фракцецеи «Правда» яхача газета редакцецеи.

Ший революционни болх бахьан долаш цкъа мо дуккхаза а лийцав Черноглаз, хIаьта 1914-ча шера дениз хадданза гучахьа а къайлагIа а полице тIахьожам лоаттабаьб цунна. 1915-ча шера эскаре ваьккхар из, цхьабакъда, цо цига а сацийтанзар ше беш бола революционни болх. Къаьстта цу хана, цIаккха а тIера ца йоалаш паччахьа реакце бийса тIалаттача хьалашка, хьинаре беча къайлагIарча балха тIа Iемар Черноглаз большевистски чIоагIал йолаши принципиальни хила.

1919-ча шера Черноглаз — парте Новозыбковски укома секретарь. Медведева бандаша уелле левоэсеровски восстани гIоттаьяча хана, моастагIа юхатоха герзашцара низ а боацаш висача Черноглаза, болхлой отряд вIашагIа а елла, ше цунна керте а этта, хIалакъяь дIаяьхар Медведева бандаш, уезд IоцIенйир кIайча эсерех.

Парте Гомельски губкома секретаралла болх беш волча хана Черноглаз юха а тIаIотталу классови моастагIашца хьувзалеча зуламерча гIулакхашта, дохадаьча инарала Стрекопытова кIайча эсеровски доакъоех юхебисараша хьувзалеча гIулакхашта. Бохабаь а хIаьччий баьха а бола уж, новозыбковски злынковски хьунех чу а беина, цига лечкъа а лечкъаш, цар унзара боахар цу моттигашкара бахархой. Юха а отряда керте а этта, Черноглаза дика камаьхал а йоалаш къовсам лоаттабу бандех юхебисарашца, цунца цхьана по боккха партийно - организаторски кхетамеи болх а делабу.

1923-ча шера парте Центральни комитета решенех Къилбаседа Кавказе хьожаву Черноглаз. Укхаза цунна къамий районашка беча балха керда хьалаш нийсделар. Парте Адыгейски обкома секретаралла болх беш ше волча хана къаьстта чIоагIа бехктокхаме а лоархIаш Iомадора цо адыгейски халкъа гIулакхаши оамалаши. Шийн доттагIчунца нов. Хакуратеца — Адыгейски облисполкома председателца хела багIар-уж бийса яхкалца, цкъаза сахиллалца а, из е вож гIулакх къамийн хьалаца тар а деш нийса къоастадар духьа. ДагадоагIа сона Адыгейски педагогически техникума балха хьакъехьа, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхехи царца лоаттабеча къовсамеи хьакъехьа цар мел дукха дувцар.

КЪАМИЙ областашка беча балха эргалонаш цIенъяь Iомаеш, Къилбаседа Кавказе дахача къамий Iаьдалаши оамалаши йовзарца хьаштдолаш вар М. И. Черноглаз. Цуи хьалхленна кIезига толамаш даханзар Адыгеяс боахама а культура а доакъошка. Шоай хинна парте обкома секретарь хIанз а тIехь дикаца дагавоагIаш да адыгейски халкъ.

Геттара халача хана, массанахьа цхьатарра коллективизаци чакхйоаккхачеи кулакий класс дIайоаккхачеи хана нийсбелар ГIалгIайченера цун болх. Нохчечеи ГIалгIайчеи 30-ча шерашка этта хинна политически а экономически а хьал Iалаьмате чоалхане дар.

Къилбаседа Кавказа къамий областаш Iалаьмате халача Iазапе яр «халкъий набахте» а хинна лаьттача паччахьа Россерча хьалех. Шоашта низ-Iоткъам лоаттабаьрашна дукха моастагIал Iайнадар Россе йистошка даьхача халкъий, цу халкъашта гоама бар шоаш теIададьраш. Кхолха низ-Iоткъам тIалаттар къамий областашкарча къахьегамхошта: эрсий буржуазеи Къилбаседа Кавказе кхоачам боллаш кIоарга овлаш хийцача кхыча мехкий капиталеи оагIонгахьара. Къамий буржуазе ше лоаттаю эксплуатаци къайлакхухьар дезалийгаргалоний отношенешца, дына хьалхле лелаераша закон а деш хьаувттайора шариIатеи Iадатеи догмаш.

Дуккха а моттигаш нийслора хьалха дIаяхача замах юхедисача гIулакхех халкъа моастагIашa, белогвардейски бандех юхейисача юкхаша, кулакаша, дына хьалха латтараша национализм хьалхьоаяра пайда ийбеш.

Цу дерригнеша даь дар цу шерашка ГIалгIай Мехка классови низаш иштта шийн тайпара нийсдалар, хьашташ иштта чIоагIа чоалдалар. Революционни къовсама опыто, дуккхача нахаца баьча балха опыто, областера хьал а цигара башхалонаш а цIенъяь Iомаяро нийса никъ хьийхар Черноглаза. Нах а Iомабе, нахаца хье а Iомале, яхаш долча ленински васкетаца дора цо ше мел дер.

Партийни болхлои нах вIаштIехьбаха ховш организатори хиларгахьара Черноглаз вовза а вовзийташ, края «Молот» яхача газето яздора из вийначул тIехьагIа: «Парторганизаце а областерча къахьегамхошта юкъе а чIоагIа лоархIаш, сийлеш вар нов. Черноглаз. Кулакий класс дIаяккхаргахьа парте политике гола тохача ханаца нийсбелар цун болх. Из ца волаш, из ца кхоачаш юрт яцар ГIалгIайче, цхьатарра массанахьа а коллективизаци чакхъяккхара цо цу юрташка вIаштIехьбоахар батракаш, беднякаш, середнякаш. Цунца мара кхетаде йиш яц классови моастагIчоа къаьстта из гоама хилар».

Парте обкома бюрос И. М. Черноглаза кулгалца хьадаи принципиальни никъ лелабара, тIаккха лоргагIа ца йоалийташ чакхйоахар парте ЦК решенеш, Е ха а, е низ а, е кхыметтел вахар а наха кходеш вацар обкома секретарь. Беззаме йоакхо йора цо кагирхой, цIаккха а кIорда ца деш хьожаш хулар школай, техникумий, совпартшколай балхага. Черноглаз каст-каста хулар цу учрежденешка. Экзаменаш йолча хана цига ладувгIаш а хиле, тIехьагIа чIоагIа гIозвальле дувцар цо, ма дукха хьалкъал да-кх халкъага, яхаш.

БОККХА теркам тIа а лоаттабеш йоакхо йора цо лоаман кхалнаьха кхела, дезалий а дына а предрассудкай гIабаех уж мукъабахара, доккха дуне довлара никъ царна хьабеллара, къахьегама общественни балха уж юкъеозара эша хьалаш сихагIа хьадара тIакхувш вар из. Цо къаьстта чIоагIа йоакхо еш, къаьстта чIоагIа теркам тIабохийташ бар гаргалоний бувзамаша бийхка, экономически кулакашта карабаха къе нахи батракаши. Дуккхача нахаца чакхдоаха гIулакхаш, батрацко-беднацко-середняцки конференцеш доккхача маIане лерхIаш вар Черноглаз. Из ше а цу конференцешка хулар массаза, бокъонца духтIа вувлар цар итогашта.

МоастагIал долча классаша еш йола духьале айеннача хьалашка хьалда классови лини чакхъяха хала хургхилар цхьанна хана а къайлакхухьаш вацар Черноглаз. Парте обкома бюрос шийн соцамаш тIа цкъа мо дуккхаза а хьалхадоахар цхьатарра коллективизаци чакхъяккхара даькъе хьалхашка латта декхараш кхоачашдара дукха хьинар, большевистски чIоагIал, тIагIортаме хулга эшаргхилар, къаьстта а кулакашеи дына гIулакхашта керте латтарашеи сабIарза духьале еча хьалашка.

Iалаьмате чIоагIа хьинар долаш а, халкъа беркат даргдолча балхах дика ка йоалаш а, вIалла доаккхал доацаш а хилар бахьан долаш ГIалгIайчеи къахьегамхоша геттара чIоагIа сийлора Черноглаза. «Большевистски чIоагIвалара бирсача школах ваьнна из, большевик-ленинец а волаш чакхваьлар. Наха эшачоа массе хана кийча башха-дика новкъост, визза коммунист, ма чIоагIа ловш вар из дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхех, дыно лоаттабеча Iоткъамах, культурни тIехьайиса хиларах зIамига ГIалгIайче мукъайоаккхилга», — яхаш яздора цунах парте обкома бюро члена нов. Абульяна.

Цхьабакъда, цIаккха а вохаргвоацаш тIемахо-ленинец из хилар моастагIаша а кхеталир. Гой фу яздора цу хьакъехьа комсомольцаша Булгучевеи Евсеевеи. «Классови лини чакхъяхара дикагIа вола болхло вар Черноглаз. Цудухьа тамаш е эзаш а дац классови моастагIчо шийн топ цунна тIахьожаяр».

Черноглаз, Жуковский, Сувортов боабара жоп а луш, кулакаштеи молллаштеи духьала низ болаш эгIазал гIеттар мехка. «Тхо кхераде-м низ кхоачаргбац шун, — яхаш кхайка а дора, шоай резолюцеш тIа яз а дора къахьегамхоша.— ХIанз, хьаьраваьнна кулак герзага кхувдача хана, керда низ бола пролетарски нах бохийтаргба вай юрта йолча гIойленна. Духьале еш вола кулак вай оачаргва, колхозаш хьаергья».

Парте мугIарашпара низ бола большевик дIаваьккхар Iоажало, цхьабакъда, цун гIулакх дайнадац. Вай парте белгалбаьча новкъа йода Нохч-ГIалгIайче. Советски Iаьдал латтача укх 50 шера доккхий хIамаш карагIдаьпиал цунна, вай партеи правительстваи лаккхара мах баьб цо даьчун. Коммунизма низ болча гIирса хьалхара кхера биллача революце тIемахой де доаггIача тайпара сий деш ба республика къахьегамхой. «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара кийчо ярах» КПСС Центральни Комитето баьча сопам тIа аьнна: «Вай халкъо массаза а сийлахьа лерхIаргла революционни тIемахой, большевикаш-ленинцаш дагалоацилга... ЦIаккха а бицлургбац хьалхара пятилеткаш, керда заводаш, колхозаш, совхозаш хьалъяь денал дола нах».

М. Я. КЛИБАНОВА-ЧЕРНОГЛАЗ.
1917-ча шера денз парте член.

Репортаж

«ДОШО» ХЬОАСА

Камаьрша хьеж май беттара малх. ЙIайха я. IШийлача Iийне чай молаш багIа жа лоргараш. Къаьстта теркам тIабодаш ва царех цаI. Къург а бийя пела Iоттаду цо, уйлаш ю. Дагахьа цхьа хIама лоархIаш воаллаш санна хеталу из. Из ва жа Iу Картоев Махьмад. Цун Iулацара жа да хIанз лоргараш. «700 цIунто хьабоалабаьб ларгийта. ХIанз духхьашха мара Iодувшац уж жа лоргача машинашта кIал. «ХьалхагIа доаккхаш хиннар миссел тха даргдий-хьогI царна тIера», — яхаш хьисап деш ва Махьмад.

Соахка февраль бетта Махьмад волча баьхкар «Ингушский» совхоза шоллагIча отделене управляющий зоотехники. Цар дийхар цунгара: «Жа Iул дIазцадалар Iа, тIехкий ден тIа долхаш латт жа, къе ма дий цар».

Цар юхь йир Махьмада, хьайицар цо цIунтой Iул. Жа хьаэцара - дIададалера акт язъяь а ялалехьа белар 15. КIалбиса гIийла бар 300 устагIа. Дог лазар царех Махьмада.

Совхозе а ваха массехк центнер кен а люцерна а йийхар Махьмада. ОарцагIбаьхар берригаш а. Желаш йIоахйир. КIезиг-дукха саделар жега. ХIанз цо ларга хьадоаладаьд уж. Ше хьайицай жа лорга машин.

...ХIама диа а баьнна гIайттар жа лоргараш. Юха а жа лоргача агрегата таташ доладелар аьлешка. Жа ларга доладелар. Истолаш тIа бIаргагу устагIий кIай оагIош, ферта санна царна тIера Iоэц тха.

Эггара хьалха тараза тIавоагIа диззача дегIара къонах Шамсуддин Алероев. Тараза юхо дукха гоевац из тараз увзачо — учетчика Арсамаков Уразбе. — 2 килограмми 150 грамми хул! — жа лоргача машиний таташта юккъе гIолла хьахоз цо оалаш. Жа лоргар ше болх беча метте юхавода. Ларга аьнна истола хьатIабилла улл аргIанара устагIа. УстагIий паргийта хьатIадеххаш волча зIамигача сага Узиев АрсаIаьлий дика ка йоал цу балха. Цун маьжений низ байзача санна, кIаьдлу Узиева кулг дIакхийтта устагIа.

Тараза балансира тIа сиха лел Урузбе пIелгаш. Эза даьнначул тIехьагIа тхана дикал-вол къоастадеча истола тIа дода тха. Из болх геттара дика бовзаш волча жа Iуно Бамбатов Дохас тха хьа а ийцe, дIа-хьа а эзе, пандара мерзашта санна, пIелг тох цунна. — Дикка чIоагIал йолаш даI— йоах цо раьза а волаш. — Тедалац. Соахка дукха хулар брак де дезаш тха.

Тха классашта декъалу. «Кизячни» решеткана кIал дода, «кусокилгаш» — юстара доакх, юхедисар прессана кIал дода. 10 минут яьлча прессана кIалхара араоагIа 90 — 100 килограмм хулаш йола кипа, из дIатIаюлл укхаза хьатIаэза латтача автомашина тIа дIайохьийт совхоза складе. Цу тайпара кипаш хIанзлехьа а тхьаьх совгIа дIаяхьийтай.

Цхьан боарраме дика болх беш ба беррига жа лоргараш. Из Iалашду наладчикаша Эрсиноев Юнеи Додов Уматгиреи, механика Коригов Махьмада, урсаш ирдеча Гандалоев Салмана, иштта кхычар. Массаза а ийшача хана цига хул уж.

Хьокхамаш дикагIа да жа лоргарий Гандалоев Супьяна, Алероев Шамсуддина, УзиевгIар ХIароней Iалауддиней, Чантиев Мутала, Засиев Баматгире, иштта кхыбарий. Планах ларга безараш 29 устагIа болча метте, царех хIаране 35 — 40 устагIа лорг.

...Жа ларга хIанзза мара болабеннабац совхозе. ЧIоагIа новкъарленаш ю укхазарча кхоачамбоацараша. Ховш да, денгара денга эсалагIа хул хьадоала тха, цудухьа гоа ца а деш, сихха йистедаккха деза жа лоргилга. Из болх юхабетташ дола кхоачамбоацараш керттерча даькъа кхоъ да.

Жа лоргараш тоъаш бац. Уж хувцалуш моттигаш а нийслу: тахан цаI хул, кхоана жа лоргилга фуд а ца ховш вола кхыаар воагIа. Цу тайпарча жа лоргарий балха оасарле геттара лоха я, хIана аьлча царна кхыметтел устагIа Iо мишта билла беза а хац. БIаьрччача дийнахьа 6 — 10 устагIа мара ца лоргараш а нийслу царна юкъе. Масала, духхьашха мара жа ларга араваланза волча Кучерявенко Ивана делкъалехьа берригаш а 4 устагIа лергар, хIаьта цунна уллув латтача опыт йолаш волча Узиев Iалауддина цу юкъагIа 27 устагIа лергар. Иштта зене да опыт йола жа лоргараш ца тоъар.

Жа лоргараштa юкъе хьалхле Узиев Iалауддинага я. Цхьабакъда, е хьокхамий доска тIа а е «Молне» листока тIа а гуш яц цун цIи. Вымпел цхьаннена а дIахьожаяц. Бахьан — жа лоргача наха юкъерча яхьа хьалаш нийса къоастадаь ца хилар. Ховш да, бахкача жийна тIера доалачул кIезигагIа тха доал цIунточоа тIера. ХIаьта а царна нормаш цхьатарра оттаяьй.

Хан-ханнахьа хий хилац. Цхьацацайолча хана бIаьрччача дийнахьа хий ца моладеш хул жа. Жа лоргача пункташка кхыметтел наха мала а хий доацаш ханаш нийслу.

Уж кхоачамбоацараш доцаре дуккха а дикагIа хургдар совхозе жа ларгара хьокхамаш.

М. ЗАНГИЕВ.

ТЕХНИКА КИЙЧЪЕШ БА

Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза кхаш лелалераш эррига бIаьстан юхье юв культураш дIайийна баьннаб. ХIанз цу культурашта агротехника бокъонашка хьежжа тIулакх деш ба уж.

Дика да цу боахама гурахьа дийна ялат а. Колхоза кулгалхоша боккха теркам тIабахийтаб гурахьа дийна ялат шийн хьаннахьа чуэца уборочни техника кийчъяра. Эррига тоае эзаш бархI СК-4 яха комбайн яр колхозе, хIаьта уж эрригаш а тоаяь яьннай. Цул совгIа, гурахьа дув ялат чуэцаргдолаш тоаяьй дуга чуйилу шин комбайн а.

Дукха новкъарленаш нийслора механизатораштa, ремонтникашта техникана ремонт еча — тоъацар запчастеш. Творчески, уйла тIайохийташ къахьийгар механизатораша. Шоай мастерской хьалашка хьайора цар ца тоъа оатхалаш, е тишъеннараш юхаметтаоттайора. Массехк ди хьалхагIа ремонтникаш йистебаьлар эррига тоае еза жаткаш тоаяь.

Боккхача лоархIаме да ремонтни мастерской болхлоша эррига уборочни техникана графикал хьалха ремонт яр. Нагахьа санна дIадахача шера иззамиссел мара йоацача техникана ремонт яь май бутт чакхбоаллаш мара баьнна хиннабеце, укх шера уж балхаш хIанзле даь даьннад.

Цу гIулакхо хьахьокх ремонтникаша, механизатораша юртбоахама техника графикал хьалха ремонт яь яккха тIаийца декхараш толамца кхоачашдаьлга. Юртбоахама техникана ханал хьалха ремонт еча хьинаре дакъа лаьцар колхоза дикагIа болча механизатораша: Л. Темирбулатова, А. Абтулхаджиева, М. Халакаева, кхычар. Шоай сменни нормаш массаза а 115—125 процент кхоачашйора цар.

Гурахьа дув ялат шийн ханнахьа чуийца даккхара боккхача лоархIаме да эррига̄ча техника шин сменах болх бергболаш кадраш кийчъяп. Иштта, колхозе укх шера дийша йистеваьлар ийс комбайнер. Шин сменах болх бергба автомашинаша а.

А. ЮСУПОВ.

ЖА ЛАРГА ДОЛАДАЬД

ЦхьоаггIа жа ларга доладир Грозненски шурий совхоза хьайбаш лелалераша. Цу гIулакха хьалххехьа а дика кийчбеннабар уж. Помещенеш кийчъяьяр. 28 машин йола жа ларга агрегат оттайир. Кийчо еча хана къаьстта теркам тIабахийтар жа ларга нах, наладчикаш, кIодарч ирдераш кийчбара. Бригадана керте латт совхоза 2-ча отделене юххьанцарча парторганизаце секретарь Иван Захарович Прокопов. Чакхъяккха езар йоккха а хала а боахама кампани я: ларга деза 17 Iулацара жа, царех дахкача жен 13 Iул а долаш, ларга деза дерригa жа 14700 устагIа ба.

Хьалхарча деноша гIадвугаш йола результаташ елар. ВоккхагIа вола жа Iу Вараев ВахIид волча Iулацарча дахкача жена тIера планал совгIа 200 килограмм тха даьккхар, юккъера лаьрхIача хIара устагIанна тIера 4 килограмм 200 грамм тха. Цул тIехьаюсаш яц воккхагIа вола жа Iу Асадулаев Рамзан вола бригада а. Цу бригада Iуша а кхоачашйир тха даккхара план.

Жа ларгара балхий цIенхашттара график я. Лийнахьа садовле бригадо лорг 800—1000 устагIа бола Iул. Жа лоргарех дукхагIбараш опыт йола, соахка жа лерга нах ба, цудухьа тамаш яц царех хьалха латтараша дийнахьа шиъкхоъ норма кхоачашъеш хилар, вешта аьлча 100 килограмм тха даккха доагIача метта 200—280 килограмм тха даьккхар. Жа дика лоргарех ба Звягинцева Екатерина, Кадиев Займула, , Ханзаева Кхокха, Савочкин Михаил, Абдулхаджиев Дардаил, кхыбараш. Тха классех нийслу опыт йолча зоотехнико Валентина Михайловна Лунинас. Цо яхачох соахкарчул вогIа хургдац укх шерара тха.

Жа лоргача доккха новкъостал ду совхоза къаьнача болхлоша пенсионераша Иосиф Ефимович Рябченкос, Дмитрий Константинович Никитина, цар бер бехктокхаме болх ба — учетчикеи весовщикеи балхаш ду цар.

Совхоза парткомо (секретарь нов В. Ф. Грушницкий) йоккха терко ю гойтара агитаце. Жа лоргача хьалтеха доахк транспаранташ, тIахьехамаш, плакаташ, ханханнахьа арахец «Молния» яха листок социалистически яхь а лаьца болх бу жа лоргача наха. Жа лоргача дика болх баьрашта премиальни алапи дала оттадаьд. Совхоза дирекце дика вIаштIехьдаьккхад жа лоргача наха дуа хIама хулийтилга. Даиман болхлой болча хул совхоза медработник нов. Сушкова. Укхаза ветеринарни аптечка я. Болхлошта гIулакх деш я рабкоопа автолавка.

Бакъда жа лоргача цхьадола кхоачамбоацараш а да. Опыт йоацача цхьаболча болхлоша лоргача хана жена човнаш ю.

Жа лоргача брак еш болх баьрашка жоп деха оттадаьд. Шеко яц совхоза жа леладераша шоай ханнахьа а дика а жа лерга доахаргхиларах, планал совгIа «дошо» хьоаса цар паччахьалкхенга кхоачийтаргхиларах.

Е. ФИНН,
Грозненски производственни управлене керттера ветеринарни лор.

ХЬАЛХА ЛАТТАЧАРНА — ПРЕМЕШ

Наурски района «Комсомольский» комсий совхоз къона боахам ба. Цхьабакъда, совхоз хIанзлехьа а рентабельни хинна дIаэттай, цо шера - шера пайда бу. Цу гIулакха юкъе кIезига дакъа лаьцадац совхоза болхлой комитето а.

Болхлой комитето юбилейни 1967 шера шийн болх къаьстта а чIоагIагIа боаржабаьб. Укх шерара бIаьсти комсаш лелаераштa хала хиннаяле а комсий хетолгаш шийн ханнахьа хьа а даьста, деIа а деIа, хьалдийхкар. БIаьстанарча балхашта болхлой комитето социалистически яхьа условеш къоастайир массе а тайпарча балхий хьакъехьа. ХIара цхи ди массаза дала 24 ахчан премии 3 карара - кара чела вымпели телар совхозе хьалха латтараштa.

Совхоза коллективо 1967 шера лакхдаь социалистически декхараш тIаийнад. Планага диллача хIара гектара тIара 55 центнер комсаш яха езача моттиге совхоза къахьегамхоша декхар а лаьрхIа шоашта тIаийцад хIара гектара тIара дикача комсий гайдолгий 65 центнер чуэцилга.

ХIанз укх сахьате балхий керттера дукъ механизаторий белажаш тIа дижад. Комсий эггара лирагIча моастагIчунца — миллдьюца чуийнна къовсам лоаттабеш боахк тха механизатораш. Ка маьхал а йоалаш из къовсам лоаттабара мел эшар долаш да тхога. Шоваткъа гаргга трактор, 36 опрыскиватель я миллдьюца къовсам лоаттабеш. Ала дезаш да Даьхено юбилейни шера бордосски коачал кийчъяра йолча кердача механизамашца Iалаш а даь тхо гIаддига хилар.

Цу боккъала а башхача машинах лаьца массехк дош ала безам ба са. Цун цIи я «ТЕМП» яхаш. Из тамаше техника я. Цо тхона 4 эстакала, 12 саго, 900 литр чуйолача 20 бешка дер ду. Кхаь «ТЕМП» тIа болх беш веррига а 9 саг мара вац, хIаьта цар кийчъю коачал тIехъяьнна дика а я.

Болхлой комитето совхоза администрацеца цхьана оттадаьд юрта боахама зуламаш деча хIамашца къовсам лоаттабара болх беча, дийнахьара задани 200 процент а кхы тIех а кхоачашъеча трактористашта а болхлошта а хIара денна 2 сомаи 50 кепиги боарам бола премеш телилга. Цу гIулакха премироване фондах 4,5 эзар сом къоастадаьд. Нийса хургдацар Ильясхаджиев Себхьажас, Хасанов Шаруле, Коростова Зинаидас, кхы цхьабараша кулгалдераш санна йола бригадаш хьоаха ца еш йитар. Цу бригадашта премеш еннай: Ильясхаджиевчоа, Хасановчоа, Коростовачоа — хIараненa 25 сом, хIаьта Зубариевчоа, Шамилевчоа, Онуфриевачоа — хIараненa 20 сом а луш.

ХIанз цу бригадай кхашкарча станашка вIаштIехьдаьккхад бIайха кхача кийчбелга. Дохьажа химикаташца болх бераштa мах боацаш шура тел, хIаьта цар гIулакхаш массарел дикагIа а лел.

ХIаьта тха комсомольцаш болх дика беш хинна ца Iеш, салоIа ха дика дIакхахьа ховш а ба. Тха стадион я, йолаш я иштта волейбольни баскетбольни площадкаш а. Тха футбольни команда — дахача шерара Наурски района чемпион я.

Болх дика беш я тха агитбригада а. Цо выступленеш ю тха тхоай отделенешка, бригадашка яь ца Iеш, кхыча совхозашка а.

Иштта гIулакхаца, даха ма доагIа Советски Iаьдала 50-гIа шу дизара накъалахара никъ оаха сопам боллаш чIоагIа кара а лаьцаб, хIаьта производственни къахьегама темпаш денгара денга дегIа а кхувл.

ТАЛАЕВ Ахран,
«Комсомольский» комсий совхоза болхлой комитета председатель.

«Ан-24» яха самолет

Ка маьхала а ювлаш Сийлахь-боккхача Октябра сийна йолча къахьегама вахте латт Киевски авиационни завода коллектив.

СУРТА ТIА: завода сборочни цехе, «АН-24» яха самолет вIашагIйоллаш латт.

Ю. Мосенжника сурт.
ТАСС-фотохроника.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ТОЛАМ

Хьайбай продукташ дукхацIа яхара доккхий декхараш тIаийцад укх юбилейни шера тха фермай хьайбаш леладераша.

Дика гIулакхаш карагIдаьннад царна хIанзле. Паччахьалкхенга дулхи шурей йохкара хьалхарча шера план кхоачашъяра эррига резерваш оарцагIъяьхар. Цудухьа толам а тIехлика ба. Паччахьалкхенга дулх дохкара план-заказ 150 процент, шура — 118 процент кхоачашъяьй колхоза хьайбаш леладераша.

Цу гIулакха доккха дакъа лаьцад колхозе хьалха латтача дояркаша Маткуева Амтас, Чалаева Забурас, Сулумханова Амтас, Тамаева Майдана, кхыбараша. Шоаш гIулакх деча группацарча хIара Iаттагара колхозе эггара дукхагIа шура яьккхай царех хIаране.

Уж толамаш даха дояркашта доккха новкъостал ду скотникаша Сулумханов Увайса, Хаджимурадов Боцус, кхыбараша. Цар дика Iуиал ду шоаш леладеча Iулашта.

ХIанз лоаман даьгIенашка доахан дажа дIалакха кийчо еш ба колхозе. хIаьта иштта де мел дезар ду лоаман хьалашка болх бе царна аьттув хургболаш.

У. ЕСЕНБУЛАТОВ,
Ведана района Кирова цIерагIча колхоза парткома секретарь.

КХОМБАР ДУХЬА

Вагонни депо коммунистически къахьегама коллектив хьинаре дакъа лоацаш я материалаш кхояра городе дIадоладаьча хьажаре. Керттерча инженера Черкашина кулгал а деш депо болх беш я лаьрххIа цу гIулакха вIашагIъелла йола комисси. Материалаши ахчеи кходайтаргйола мероприятеш оттаяьй. Царех цхьаяраш балха юкъеяхьарах коллективо кходаьд 36 эзар сом. БархI эзар сом экономически эффект йола 44 рационализаторски предложени йихьай балха юкъе. Цкъа пайда ийнача машиндаьттах кхы а пайда эцарах хIара дийнахьбус из кходу 200 килограмм.

Г. АТАЕВ.

ВIАШИ УЛЛУВ

Советски Союзеи Болгареи вошала культурай барт - цхьоагIонах лаьца дувц советско - болгарски доттагIала Общества правлене председатела академика А. Н. Туполева.

23 мае Советски Союзе доладеннад болгарски культура Денош, хIаьта 25 мае — Болгаре Халкъа Республике а доладеннад советски культура Денош. Царех доккха цIей, воай мехкий культурни вахарера сийлахьа - белгала хIама лерхI вай. Цунца цхьан ханна из — вай мехкий халкъашта юкъерча доттагIалеи вошалеи сийрда цIей а да.

Вошал долча болгарски халкъа культурах лаьца дувцаш, вай эггара хьалхагIа а белгалдоаккх из бIаьхий шийн чулоацам болаш хилар, из демократически социалистически оамалехьа хилар. Вай гIад а ухаш белгалдоах ше эзар шу даьнна ялс а из массе а хана къона латтилга, дIахьалхаухилга, вахара низ болийташ йолга. «ДегIаухе а къалац»! — Софийн герба тIа язъяь из девиз йизза йоагIаш я дерригача халкъа сийлахьарча культура хьакъехьа а.

Цун духовни ганз къаьстта а сихагIа дегIааха яьлар манархически режимах, фашизмах, капитализмах Болгари мукъаяьккхачул тIехьагIа. ХIанз дерригача дуненна ховш да вай деношкара социалистически Болгари — йоазув-дешар хар лакха дола, йIаьхий музыкальни культура, хьалха латта литература, реалистически театральни а изобразительни а искусстваш йола, халкъа творчество зизах тоалуш латта мохк болга. Из дика дIахьекхар укх деношка Софие хиннача Болгаре культура болхлой ЦхьоалагIча съездо.

Болгараш массе хана а хиннаб знанешта, культурана тIаккхуаш. Хозахета даш дуккха а шераш хьалха денз хадданза хIара шера 24 май республике дерригача халкъа цIей а лоархIаш болгарски просвещене, культура, славянски йоазон, кепайоазон Ди белгалдоахаш хилар. Цу дийнахьа болгараша доккха сий а деш хестабу славянски йоазув вIаштIехьдаьккха хьадаьраш — Кирилли Мефодии, боккъала а башха культурни дегIаахара карагIдийннараш дIахьувкх. Советски наха безача болгарски доттагIашта чIоагIа даькъала дуру из сийрда а дог-гIоза а цIей. Из дездеча хиллал ираз долаш хилар со. Софие, Георгий Димитрова Мавзолея хьалхашка гIолла тIехъювлаш дIаухар дегаш гIоздийначa демонстрантий — болхлой, Iилман искусстваи наьха, дешархой, студентий колоннаш.

Массехк ди хьалха советски общественность викалашца цхьана Софие, Болгаре Дай-мехка фронта VI съезде хиннав со.

Массе а моттиге тхона холуш дар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте а волаш йола советски партийно - правительственни делегаци болгарски лаьтта хилара йоккхача дега гIоза уйла чуенна из мохк болга. Вай делегаци цига яха йолаш, Софие, ховш махиллара кулгаш яздаьл доттагIалах, цхьана гIулакхаш леладарах, вIаший новкъостал дарах долча кердача советско - болгарски Договора. Болгарски болхлоша, ахархоша, гIулакхерча ваха дувцаш тхона хозар вай мехкашта хьалхашка керда горизонташ хьаелла из исторически документ, Iалаьмате чIоагIа цар къоабалдеш хилара дешаш.

Ираза новкъостех Тодор Живковх, Георгий Трайковх, Цола Драгойчевайх, кхыболча Болгаре Халкъа Республика кулгалхоех деттаделар тхо. Дай-мехка фронта съезда заседанешта юкъерча перерывашка оаха къамаьлаш дир дукххача болхлошца, кооператорашца, интеллигенце викалашца. Цар хьакхайкадора шоашта Советски Союз, Ленина парти дукхаезилга, шоаш цар сий делга. Цар вай халкъа вежарий лоацаш доахар Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 50-гIа шу дузаш хиларца дувзадениа. Тха кхы цIаьхха а тешам белар вай мехкаши хадкъаши боккъаларча социалистически вошало вIашагIхотташ хиларах.

Вай мехкара болгарски культура Денош, Болгарера советски культура Денош — дохаргдоаца советско-болгарски вошал дIахо а чIоагIдалар сийрда хьахувкхаш хилар да. Воайшига баьхкача Болгарерча безача хьыпашка моаршал а хетташ, советски наха йоах:

— Даькъала хилва вай тешамера доттагIа а дукхавеза воша а — болгарски халкъ! «Рамо до рамо!» — «ВIаший уллув!».

— Даим дахалда советско - болгарски доттагIал!

(АПН).

МАССАНЕ А ХІАРАНЕ А ДЕКХАР

ХІана, социальни нийсхо ца хилар СССР-е дІадаьккхача хана, социализм хьалъяре карагІдаьннача толамий ларда тІа халкъа материальни а культурни а боарам геттара лакхбеннача хана дизза реальни а кхсачашде йиш йолаш а да хулаш дола зуламаш юкъера дІадоахилга.

Статистически даннешта еча анализои яшха а йоашхаш судебни практика Іомаярои тешал ду зуламаш дара эгтара дукхагІа нийслуш дола бахьан къаракъ менна веха хилар долга.

Медицино бакъ а деш хьахьоккхаш махиллара, ший де дезар, дита дезар фуд ховш саг хулга лоходу корта бохабеш дола малар меларо. ше дечох сакхуш хулга аьрхІлу, гонахьара хьал ше маларра кхетаде ховш хулга чухнахьа доаккх, мукъахец энжела инстинкташ. Хулиганство, ховшшехьа а саг вер, дегІа чІоагтІа лазар деш еттар, автотранспорта болама кхерамален бокъонаш телхаяр санна долча зуламех дукха а дукхагІа дараш корта бохабу малараш меларца дувзаденна да. 1966-ча шера вай республике хулиганство бахьан долаш суд яьча нахах 90 процент совгІа менна беха болаш зулам даь ба.

Хулиганаш йоккхача эгІазалца буввар Владимир Ильич Ленина. Капиталисташца, помещикашца, жулакашца цхьана по царех а халкъа моастагІий, къахьегамхой моастагІий, социализма моастагІий лоархІар.

Общественни порядок телхаерашца лоаттабу къовсам чІоагІбара даькъе дуккха а лоархІамера решенеш тІайийцай КПСС Централыни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето. Цу решенеш тІа белгалдаьккхаз пу къовсама керттера зулам ца хилийтара никъ хІара коллективе футтаройна дисциплина толхаяь саг ловргвоаца хьал, моллагІча тайпара ваьнна а, вай морала тІера валар ловргдоаца хьал отталар долга. Цхьабакъла, хІаьта а цхьаццайолча коллективашка хьалаьдаш пу тайпара хьалаш.

«Старогрознефта» НПУ тракторни колонна болхлойи гІулакхерча наьхез коллективо цхьаккха бахьан а доацаш ходатайство яьй, хьалхагІа а кагийча хулиганствона шоззабехкбаь вола тракторист В. Н. Полканов шоай долагІа хьалулга дехаш. Цхьаннахьа болх беш а воацаш, колхозаца цхьаккха гІулакх а доацаш вола хулиган Х. Ш. Закаев шоаш кхетавергволаш шоашка дІалулга судагара дехаш общественни защитник вайтавар Шаьла района Куйбышева цІерагІча колхоза № 2 йолча бригада коллективо.

Цу тайпарча гІулакхаша вІалла а гІойле яц общественни порядок телхаерашта гонахьа уж ловргбеаца хьал отталара. БоагІаш бола бехк ца а байташ, хулиганаш мукъабахара тІадерзаяь да уж тайпа гІулакхаш. Дуккха а кхерамера зуламаш духхувла кІийле хулиганство хилар ца кхеталеш-м саг хург мичав.

Автомобилашца хула дукхагІа йола авареш менна бехача шоферий бехках хул. Шелковски пожарни команда шофера А. П. Деризембяс укх шера 13-ча январе. бІогора ваьнна веха а волаш, лалла бокъо йоацпача тайпара сиха лаьллача машинаца кхоъ саг лозавир.

Цу дийнахьа Наурски районерча «Ще байрахх» яхача колхоза шоферо Авали Тахтарова, иштта веха а волаш, бокъо йоацаш аьрлехьа тІа а лаьлла, духхьала йоагІача машина тІатехар ше тІавагІа машина. Цо лехкаш хинна машин тІакІалтІа ьылар, пу тІа баьгІача лахах цхьа саг лергволаш лозавир.

Массарел а новкъагІа да цхьаькха: боарамал тІехбоалаш къаракъ а меле, кхыметтел дикача къахьегамхочунгара а, хьокхамерча дезалхочунгара а зулам дувлаш хилар.

Эскаре гІулакх даь а ваьнна, 1964-ча шера крекинг-заводе КИП прибористалла балха вахар А. Н. Солопов. Цу шерре а из деша волавелар химико-технологически техникума сайрийнарча отделене. Цигга, техникуме, ше а везаш, шийна а езаш йоI нийсъелар цунна, укх дІадахача шера йоала а йир по из. Производственни гІулакхашка диллача а, новкъосташа цунах дувначунга лазийтІача а, цхьаккха а хІама дацар цу саго зулам дерг ма дий, аьнна, хеталала йиш йолаш.

Цхьабакъла, дена хьакхаьчар укх шера февраль бетта 5-гІа дий. ший гаргара нах болча хьоашалгІа ваха хилар из. Чоацилг тІакІалтІа яллалца мала а менна, чІоаггІа веха а волаш цІенгахьа вийрзар. Автобуса чу цхьан кхалсага хІама техар. Цу кхалсага мари Солопови вІашагІлетар, цхьанна хІаманна бехке воацача сага уре Іетта чов йир Солопова.

Вехача саго загалоацаш, ца ховш саг вувш а нийслу цкъаза. Саг йоагІача-йоачача хана ловзарга герзаш кхувсаш Іаьлал за гІалгІайи нохчийи. Вехача саго дуккха нах вІашагІкхийттача метте иштта кхувсача герзах атта зулам дала тарлу. Ца ховш герз кхет сага.

Иштта кхесса герз кхийтта Толстов-Юртарча Бийсултанов Сайтахьмала вийра Ванкаев Хьасан.

Укх тІеххьарча хана дукхагІа нийсьяла яьннай «дезала юкъе леллаю хулиганство» бахьан долаш гражданаш уголовни бехктокхаме озаш йола моттигаш.

№ 66 йолча механизированни колонна монтер С. Г. Швырев шин бера-дешархой да ва. Лайман мелаш къаракъ а долаш, цІага чувеча ловнаш доахаш, яппараш еш, сесагах лелаташ хиннав из. Иштта харцахьа ма лела, кхы дІахо мегаргдац хьона Іа леладу хулиганал, яхаш, дуккхаза а кертагІдаьхал Швырева новкъостий судо. Цхьабакъла, шийна цу дика хьехар дІа а ца эцаш, кхы дІахо а хулиганство лелаеш хиннав из. Гайнаганза тІеххьара, уголовни бехктокхаме а зза, обществах дІакъоаставаьв из «да».

Деррига пу историца цепвоаккхаш да цхьаькха: производственни характеристикага диллача Швырев дика болхло ва, «цунца болх беш болча новкъосташа сийдеш а ва». Хьагучох, колонна администраце а профсоюзни организаце а вІалла теркал даьдац Швырев мишта мар ва а, берашта мишта да ва а.

Шоай исташкен берашкен тІелал яхьаш, царна Іоттараш деш хиларах обществацара дІакъоастабаьб трамвайни треста хаьхо хинна Ахмадов Супьяни Шалински СМУ столяр хинна А. Е. Зеленскийи.

Къаракъ кертагІа ца доалийташ бола даьй гайна-ганза суда хьалхашка оттабезаргхилар ше долаш. укхаза цхьаькха а да лоархІаме: чувхадеш а етташ а делалу бераш къиза а, эшжи а, унахцІена доацаш а, кхетама тІехьадиса а хул. Воча хьокхамах доккха зулам доал берашта. Бераш шоаш а каст-каста малараш мела доал, дешар тесса дут е цІенденна дешара дІадоал, талхача гІулакхашта тІехьабаьнна лелача нахах дІадеттачу, зуламаш ду.

Профсоюзий местокомаш, общественни организацеш лаиман йоакхо еш а хьожаш а хила еза дезалаша дешна дагІача берашта малагІа хьехам тел, мишта Іомалу. Болх беш болча кагирхошта кхетам баларах дар аьлча, укхаза къаьстта бокккхача лоархІаме ва мастер, бригадир. Цхьабакъда, къайла сенна кхухьаргІа из, моттигаш нийслу квалификаци кІезига йолаши моральни чІоагІа боацаш болча наха из гІулакх тІадехкаш. Цхьаццайолча предприятешкара хІанз а дІадаланза да дІаяхача замах юхелиса ийрча гІулакх: дІамигача саго эгтара хьалха ийца алапи, бокхача болхлошка хьалхле а йолаш, «дувчаделга».

Эгтара хьалхара ший алапи иштт белгалдаьккхар ялхайтта шу даьнна волча СМУ-7 маляра Григорий Аукина а. БоккхагІа болча болхдоех цхиъ сар вар молача дакъа доацаш. Молаш багІача къовсам а баьнна, чІоагІа веха а волаш, шийна молаш баьгІарех цаІ вийра Аукина.

БоагІача тайпара кагирхошта кхетам болалойя тамаш я маларо корташ бІогора а даьха Грозне улицашка лийга баллачара вытрезвителе бигача ПТУ-3 мастера А. И. Хваталина, грозненски цхьан заводерча художественни самодеятельноста кулгалхочоа В. Н. Макашева. Ножай-Юрта производственни управлене инженера-механика М. Э. Элимхаджиева.

Укхаза белгалдаккха доагІа, кхепза бола берашха нах малара юкъеозарах уголовни бехк бу хІанз.

Иштта цІенхаштта бехк баккха боагІа торговле болхлоех а. Кхенза болча берашха нахага корта бохабу малар дохка бокъо дац. 1958-ча шера 31-ча декабре араддаьннача РСФСР торговле министра приказо. Цхьабакъда, из приказ магазинаша кхоачаш ца деш моттигаш дукха нийслу, цунна тІахьожам лоаттабелга вІаштІехьдаьккхадан. Иштта из приказ телхадеш бола торгови болхлой, маларра аьлча, цхьаккха бехк а ца беш бус.

Тохкам баьча магазинех дукхагІа йолчар цхьаккха духхьале а йоацаш берашха нахага корта бохабу малар дохкаш хилар гучадаьлар ВЛКСМ Грозненски горкомо яьча рейдах.

Кхы цхьаькханех а ала деза. Ший спортивни традицешца сийле йолаш я город Грозный. Шоай «Терек» котъяьлча тІад а ухаш, из ийшача новкъа а хулаш, цІаккха а кІорда ца деш цун выступленешка хьежаш ба дуккха а эзараш футбола болельщикаш.

Цхьабакъла, кІезига бац кхы цхьаькха тайпа «болельщикаш» а: ловзар миччa бесса хьадалар аьнна бе-башха а доацаш, алхха малара, моллагІча бесса менна а ца Іеш, ваххалца малара футбольни матчех бахьан даь хьувзараш а. Духхьала из тайпа «болельщикаш» хул матч чакхъяьнначул тІехьагІа магазинашта, кафешта, столовешта тІахьувзараш, хІаьта наг-нагахьа саг-м духхьала стадионе малар мелаш а нийслу.

Укх шера 8-ча апреле РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо указ араддаьккхаз «Къарлуш боацача пьяницашта низагІа дарба дареи уж къахьегамца юхакхетабареи хьакъехьа». Боарам а боацаш массе хана корта бохабу малараш мелаш, шоаш раьза а хинна дарба дайта ца тугаш е дарба даьчул тІехьагІа а мелаш, къахьегама дисциплина, общественни порядок, социалистически цхьана бахара бокъонаш телхаеш бола къарлуш боаца пьяницаш цхьан шерагара шин шерага кхаччалца ха а етташ дарбай-къахьегама профилакторешка дІаухийтаргба низагІа дарбаш деш къахьегамца юхакхетабеш.

Указ кхоачашделга дІадолалу 1967-ча шера 1-ча сентябре денз. Цхьабакъда, хІанззе а денз шерра кхетама болх лелабе беза цу хьакъехьа. Боарам боацаш дукха корта бохабу малараш мела нах хьатохара, царга малар дитийтара де йиш мел яр де деза, фуннагІа дича а хІама ца хулача даьлча мара закона низ тІа а ца хьош.

Клара Цеткинца ший хиннача къамаьле В. И. Ленина яьхал, лакхлуш йоагІа класс хиларах тарра, пролетариата «эшаш дац ше бІогора йоаккхаргйола е ше кІомъергйола малар... Цунна эш кхетам, кхетам, кхы цІаькха а кхетам».

Дика камаьхал а йоалаш коммунистически общество хьалъяра план вахаре кхоачашъеш боахкача советски наьха гІулакхашца а декхарашца а тарлургъяц алкоголизм. Корта бохабу малараш мелар бахьан долаш деш да дукхагІа дола деккхий зуламаш. Цудуххьа цхьаккхе а хила йиш яц маларца лоаттабеча къовсаме гунахь доацар а хинна Іеш. Корта бохабаь леларпара къовсам — массане а хІаране а декхар.

А. ЯКУБОВ,
республика Лакхехьарча суда член.

Шевар раьза а волаш

Укх деношка Грозерча № 55 йолча школа митинг-линейка хилар.

Советски Іаьдала 50 шу дузача юбилейга шоай школа мишта кийчлу дийцар школа директоро М. С. Выкристюка. ТІакхха В. И. Ленина соратниках, тешамерча большевиках С. Орджоникидзех лоацца дийцар цо. Хоам бир шоай школа цун цІи лелав безам болаш хилар.

Дика вовз школа берригача дешархошта Кавказе советски Іаьдал оттадеча къовсам лоаттабаь хьинар дола большевик Серго Орджоникидзе. ХІара классо кІоаргга цун биографи Іомаьй. Из ваьхача а хиннача а моттигашка гІоллла походаш, экскурсеш яьй. Мужеча, городе Орджоникидзе музеяшна хиннаб. Дукха сакъердаме материалаш гул а я хоза стенд кийчдаьд, иштта нх. дІ. а.

Школана С. Орджоникидзе цІи ялар дехаш Нохч - ГІалгІай СССР-а Лакхехьарча Советага еча обращена текст массава раьза а волаш тІаийцар митинге.

И. ГОРИДЬКО,
хьехархо.

СПОРТ

ФУТБОЛ

Футболах «А» класса шоллагІча лиге хьалхара моттиг яккхара аргІанарча матче селхан Грозне лайзар «Тереки» Орджоникидзевски «Спартаки». Грозненцаш кот а боалаш чакхъяьлар из сакъердаме матч. Хьалхарча тайме бургац чутехар В. Якушкина.

* * *

ХІанз вай республике дІахьош я «Труд» ДСО республикански Совета футболисташа хьалхара моттиг яккхара йола яхь. ЦхьоалагІча группа лидер хІанзле белгалваьннав. Уж ба Грозненски нефтемаслозавода футболисташ. Юххера механизаторийгІишлошъерий низ болча командел счет 4:0 йолаш котбаьлар уж. Цар шийтта очко я. Сунжанефтеи крекинг-заводеи командаша шоллагІеи кхоалагІеи моттигаш ехъ. Цар хІаране цхьайтта очко я.

ВОЛЕЙБОЛ

Ийстеьннай «Труд» ДСО Республикански Совета волейболах ловзаш хьалхара моттиг яккхара хинна яхь. МаІача наха юкъе хьалхара моттиг химкомбината спортсменашка кхаьчар. ШоллагІча моттиге мехкдаьтта техникумеи кхоалагІча моттиге мехкдаьтта чакхдоаккхача заводеи командаш я.

Кхалнаьха командашта юкъе кот я мехкдаьтта чакхдоахача завода спортсменкаш, шоллагІа моттиг «Старогрознефта» командага кхаьчар. КхоалагІча моттиге Грозненски нефтемаслозавода волейболисткаш я.

О. НИКОЛАЕВ.

ШАХМАТАШ

Грознера 36 шахматист хьалхара моттиг яккхара ткъаь дийнахьа къовсамаш лоаттадеш хилар. Города чемпион хилар № 1 йолча юкъерча школа дешархо, мастералла кандидат Хант Александр. Иттанех 7,5 очко я цун. ШоллагІча моттиге ва педагогически училища преподаватель Ю. Крамарев, кхоалагІча моттиге — Б. Колодяжный («Труд» ДСО). ИйлагІа моттиг Х. Ведзижевга кхаьчар. Царга вишнега а республикански чемпионате дакъа лаца бокъо кхаьчар. ХІаьта А. Хант Российски Федераце массови турнира финальни яхье дакъа лоацаш хурга.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ.

Тха консультаци

СОВЕТСКИ ПАСПОРТ

Саг СССР-а гражданин хилара тешал деш дола керттера документ да паспорт. Цу тІа я сагах йола хиланза яргйоаца даннеш.

Паспортех йолча положенех Нохч-ГІалгІай АССР-е вахача 16 шу даьннача хІара гражданина паспорт хила деза. Паспорташ тел тайп-тайпара ханаш йолаш: 40 шу даьннарашта ха йоацаш лу паспорт, 20 шерагара 40 шерага кхаччалца ха ярашта — итт шера, 16 шерагара 20 шерага кхаччалца ха ярашта — 5 шера.

Ваь дІаязъяь документаш доацараштеи паспорт доадаьраштеи 6 бетта ха йолаш дола удостоверени лу.

Паспорташ тел милице органаша саг ше ваххача.

Паспорт лаккхийтара № 1 йола заявлени ши фотокарточкеи эш. Царех цаІ заявлене тІа тоІалу. ТІаккха цу тІа юрта, поселкови Совета, городашка домоуправлене е квартальне печать тоІае еза. Цул совгІа ваь ха тІайола свидетельство, военнообязанни волчоа, военни билет хила деза. ХІаьта нагахьа санна ха йисте яларца, тайпан цІи, ший цІи хувцарца, паспорта тІа гІалате хІама яздарца, сурт дІадаьнна хиларца хувца дезаш дале № 1 йола заявлени ши сурти хьачудала деза, хІаьта военнообязанни бараша военни билет а. Нагахьа санна тайпан цІи хувцаяларца дувзаденна паспорт хувцаш хилча, тІаккха цун ха йистеяларга ца хьежаш хувц из, бакъда тайпан цІи хувцаш хилар бакъдеш ЗАГС-агара документ хила деза.

Паспорт дІаийнача саго кхо ди дадалехьа ше цхьанахьа вахаш хилара белгало яйта еза цу тІа милице органага.

Иштта прописка яра хьачудала деза паспорт, домовой книжка, нагахьа санна военнообязанни вале военни билет, сельсовето, домоуправлене, квартальне печать тІайола листок. Арахьара тІавеначо а яйта еза прописка.

Доалол дехьа болхача гражданаша, Госбанкаи сберегательни кассаи болхлоша, дарбана учрежденешка бадача наха шоай паспорташ дІадала деза йоагІаш йолча учрежденешка.

Советски Эскаре гІулакх де болхараша шоай паспорташ военкоматашка дІалу, хІаьта веннача сага паспорт Сельсовете е ЗАГС-а органашка дІадала деза. Цу лакхехьа дийцача бахьанашкара дІайиккхача гражданашкара паспорт дІадаккха бокъо яц. Цхьанне шоллагІчунга дала а каралоацама лаьрхІа Іодила а бокъо яц паспорт.

В. МАВРИНСКИЙ,
Нохч-ГІалгІай АССР МООП-а паспортни стола веннхагІвола инспектор.

Даьй-ноаной раьза ба

Грознерча № 11 йолча школе я дешара ди йистедаьнначул тІехьагІа укхаза юхе а бусаш урокаш Іомаеча берий группа. Цига ва ши бІаь совгІа дешархо. Іуйрийна бархІ сахьат даьлча денз сайрийна пхи сахьат даллалца хул уж школе. Духхьала урокаш Іомаелга мара кхы хІама ца деш бац дешархой. Масала, диълагІчеи пхелагІчеи классашкара дешархой тайп-тайпара моделаш кийчъеш ба. Иштта безам тІабодаш я йиълагІча класса дешархоша С. Вербецкеи Б. Ахмадовеи кийчъяь лодка моделаш. Цу тайпара кулга говзал йолаш дукха бераш да продленни группе.

ЧІоагІа раьза ба дай-ноаной шоай бераша мукъа мел йола ха иштта пайдане дІахьош хиларах.

В. ИГНАТЕНКО.

Советски Іаьдала 50 шу дизара сийна йола конкурс

Нохч-ГІалгІай АССР журналистий Союзо укх шера 1-ча январе денз 25-ча апреле кхаччалца конкурс кхайкхаьяр Советски Іаьдала 50 шу дизара хетаьь йолча республикански а районни а газеташ тІа кепатеха араяьннача, радиои телевиденеи гІолла дІайийцача дикагІча очерка.

Конкурса оттаьь хинна ха 1-ча октябре кхаччалца дІахоьккхай.

Кхоъ преми я оттаьраш:
I-гІа — 75 сом.
II-гІа — 50 сом.
III-гІа — 30 сом.

Нохч-ГІалгІай АССР журналистий Союза правлени.

ГАРГАРА МАЛХБОАЛЕ:

БАРОМЕТРО ХЬАХВОКХ

«ДУІА»

Гаргарча малхбоалерча политически хьала барометра стрелка юха а «дуІа» яхача белгалона юхе гІерт. Май бутт юкъехкаьчача гІолла Израила паччахьалкхени военни деятелаша иштта а ийккха латта цу районера хьал дІахо а чоалхане даккхара тІадерзадаь дукха къамаьлаш дир. Царех цхьабараша духхьала хьайоахар, нагахьа санна хІама телха моттиг отте израильски военщинана новкъостал де доагІаргда американски 6-гІа флот. Сирийско-израильски доазои тІа доккхий низаш тІаозд доладаьд израильски эскара командоване.

Сире правительствана лорадалара вІаши новкъостал дарах дола договор оттадаьча ОАР-а эскара доакъош тІема кийчдаь дІаоттадаьдар, хІаьта дикка дола низаш, танкаши артиллерии юкъе а йолаш, Каире гІолла чакхдаьлар Синайски ахгІайреи оагІонгахьа тІа а лесташ. ОАР-а правительства дІадийхар хьалхашкара позицеш египетски салташка дІа а ена тІехьашка даьнна латта Газе районера ООН-а чрезвычайни тІема низаш (ший хана египетско-израильски доазол тІа машар лоаттабе укхаза лахкийта хинна низаш) тІехьашка дахар. Президента Гамаль Абдель Насера дІакхайкаьй Акаба яхача эзливе израильски кемаш, хІаьта иштта Элат яхача израильски порте стратегически материалаш тІаяхьа тарлург мел дола кемаш а хьачу ца дитарах правительства яь решени.

Шоай эскараш тІема кийча да аьнна хьакхайкадаьд иштта Иракеи Ливанеи а. Израилца тІом хуле ОАР-и Сирии шоаш хьаллоацаргхилар хьакхайкадаьт Алжира. Иордане, Кувейта, Судана, Саудовски Араве. Израило ший аргІана дикка дола тІема низаш кризиса эпицентре Синайски ахгІайре тІа дІадахийтад.

Израило Гаргарча Малхбоале хьоальча кризисо чІоаггІа уйла яйт дунен общественностага. Этта хьал довзара а ОАР-а кулгалхошца переговораш яра а Іалаьмате чехка самолетаца Каире вахар ООН-а генеральни секретарь У Тан. Цу хана чухь политически обозревателий теркама кІалхара лочкъаяланзар малхбузен мехкий кулгалхошца Израила посолаша ю дуккха йола «консультацеш».

ХІара лерттІа уйла еш волча саго низ бара ирал хІанз Сирена тІаерзаяь хилар, хІана аьлча цига Іаьдала керте эттача Іарбий социалистически новкъа меттаоттара парте аьттехьарча кулгалхоша дуккха йола социальни мероприятеш чакхйоахандаь. Іарбий дунен прогрессивни революционни низаш гаргагІортара гуччахьара тенденци белгалъяьннай. Цу процесса духхьале е гІерташ шоай планаш чакхъяхара эша инструмент яьй империалистически гІозараша шоаш хьалхагІа техха долча герзах — Израилах.

24 мае араяьккхача Гаргарча Малхбоале эттача, хьалах йолча Советски правительства заявлене тІа аьннад: «Советски правительство тешаш я Гаргарча Малхбоале тІема конфликт хилар халкъашта ца дезарах. Иштта йола конфликт хьашт да духхьала дукха йоацача мехкдаьтта монополешта царна тІехьа латтараштеи, Из эш шоай политикана хьалхашка Израилъ латтача духхьал цхьан империализма низашта». Гаргарча Малхбоале агресси хьаечоа хьаьла духхьал ягьяр Советски Союз, хІана аьлча юкъарчал доанаш ший доазонца уллача районе машари кхерамален хьаллацар СССР-а халкъашта чІоаггІа хьаштдолаш да.

Дуне цхьан кІирагІа

ВЬЕТНАМ:

АВАНТЮРИЗМАИ ГІАЬР

ДАРЕИ НОВКЪА БАЬККХА

КЕРДА ГІА

Будда ваьча дийнахь 23 мае Къулбехьен Вьетнаме ца етташ санийта хинна йоккхий топаш кхы а чІоагІагІа етта йолайир. ТІом сацийта яьккха ха ерига а дий бийсеи мара дацар. ТІом сацийта кхы цхьаькха дий бийсеи даккха аьнна Къаман фронто оттаяь предложени тІаьцанзар Вашингтоно. Нью-Йорк пост» яхача газето яхачох, «ханна тІом сопабарах переговораш дІайолаяра юхь хургья» аьнпа хийттача американций уйлаш цІаьхха воча тайпара йохайир США госдепартаменто пу хана яьча заявлене. Заявлене тешал дора вьетнамски дош герза низаца къоастаде лерхІаш США тІехьа тІайоагІача хана а агресси шеръеча новкъа яха хьаштдолаш хилара. Бакъда цу заявлене цхьан ханна гучадоаккхар «машар бе гІерт» яхаш Вашингтоно дувцараш Вьетнама лаьтта ше лоатталу гІаьр къайладахьа арадоаха хабараш хилар.

Укх тІеххьарча кІиргІа Вьетнамерча американски интервенташа кхы а кхерамегІа дІадоладаьд гІулакхаш. 18 мае американски форда пехотеи сайгонски эскарашeи демилитаризованни йолча зоне чудагІнад. Танкаша, артиллере, авиаце, хьал а доацаш, интервентий 10 совгІа йола батальон 17 параллеле гІолла доагІача, Къилбаседеи Къулбехьенеи Вьетнам екъаш долча Бенхай яхача долача хи тІа кхаьчад.

1954 шерарча Женевски соглашенеех 17 параллела дІоахала йоза 10 километр хула демилитаризованни зона хьаяьяр шин оагІон тІема низаш къоастадараи Вьетнаме машар лорабараи из мохк юхавІашагІтоххалца. Женевски соглашенеша бокъо лац цу буферни зона территоре тІа эскар далийта а тІема базаш хьалъе а. Цу тайппара, демилитаризованни зона тІа валар цІаькха а эгтара гІожагІча тайпара Женевски соглашенеш толхаяр да.

Цхьабакъла американски агрессораш кхы а дІахо баха лерхІаш ба. Цар танкаш 17-ча параллела тІа кхаьчача дийнахьа интервентий артиллере дуккха йоккхий топаш йийттар демилитаризованни зона къилбаседа даькъанеи юкъарчал доацаш ДРВ территоре тІа уллача Виньлинь яхача районаш. Вашингтоне, цу хьакъехьа яздора. «Нью-Йорк таймс» яхача газето, Бенхой яхача хил дехьа а баргба тІом, ДРВ наІІарга дІа а болалургба, аьнна хеташ ба, яхаш.

Цхьан ханна агрессораша сихбаьб ДРВ-на духхьал сигалара беш бола тІом а. ХІара денна хІапа дац аьнна американски самолеташа дов ду Ханойнеи Къилбаседа Вьетнама кхыча вахара лоархІаме йолча центраштеи. Уж бомбаш еттача хана агрессораша маьрша баха нах боабе лерхІаш герга бомбаш а етт. ХІаьта Вашингтона эхь ца хеташ йоах, «американкъаьгта кхеталу империалистически авиаце атакаш духхьал цхьайолча объекташта мара яц».

Вьетнамерча американски интервентий кердача кхерамерча авантюраша эгІазийгай дунен общественность. Дунен тайп - тайпарча районашка вьетнамски халкъапа бартцхьоагІо хилара дукха нах юкъе бола демонстрацеши митингаши чакхъяьннай. Советски Союзоп кхыча социалистически мехкашеи хьадза дІахайтад американски агрессорашка цар гІаьра гІулакхаш Вьетнаме шердаларо социалистически мехкаша Вьетнамски халкъа деш дола новкъостал лакх а дайтаргда, из чІоагІа хьал а лоацийтаргда, аьнна. Турпалча Вьетнамага кхоачаргда ший мохк котбаккхара эшаш мел дар.

БОНН: РЕВАНШИЗМ

ЧІОАГІЪЯР

24 мае малхбузенгермански городе Брауншвейге чакхъяьлар ФРГ-е доал деча парте — христианско-демократически союза (ХДС) аргІанара 15-гІа съезд. 600 гаргга делегат тІаволаш хиннача съезда балха юкъе лоархІамера моттиг лаьцар парте керда устав тІаацарои партийни кулгалхой харжарои.

Малхбузенгермански газеташа яхачох, съездо болх бир «цхьа белгалдаьлна дог тохадалар доацаш», «хьалхехьа а кийчъяьча сценарех». Съезд хьаеллаш экс-канцлера Людвиг Эрхарда хьакхайкадир ше парте председателя постера дІавоалаш хилар, цу посте хІанзара канцлер Курт Кизингер харжа аьнна предложени а оттайир цо.

Съезд хилалехьа хьалхха ХДС хургволча генеральни секретара полномочеех дискуссеш йолча хана канцлера аьлар, парте председателя посте сай кандидатура «оттаяра раьза хургвац со, нагахьа санна генеральни секретара кандидатура оттае са бокъо ца хуле». Гуччахьа беш низ бар из. Кизингер ХДС председателалла тержачул тІехьагІа цо генеральни секретара посте дезала гІулакхий министра Бруно Хека кандидатура оттайир. Керлача уставо маяххара Хекага йоккхий бокъонаш кхаьчар парте организацейи органийи хьакъехьа, цхьабакъла из ше-м канцлера оагІонгахьара шийна тІа шолха тІахьожам латташ ва: из цо оттаваь а ва, министр хиларах тарра цунна кара а ва.

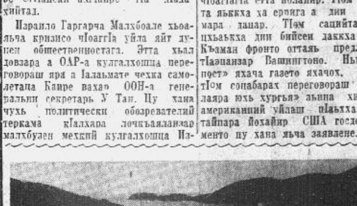
Малхбузенгермански прессо беча маьхах, ХДС съезд чакхъяьлар «Кизингера ший боккха толам боалаш», «Кизингера Брауншвейге хьабир шийна безаш бола парте кулгалхой». «Съезла балха чулоацам латт — яхаш язду «Франкфуртер альгемайне» — Кизингера бу болх могабарах».

ФРГ-ера хьакхоачача хоамех, массе а тайпара белгалдоах ХДС съездо йийцаяц «йоккха политика», яхаш, бакъда керда хьаваьча генеральни секретара Хека аьлар, «гІулакхий программа» 1969 шера гурахьа бундестаге хоржамаш хулаш хьалхха хьатІайоагІача съезде тІаацаргья. Бакъда из иштта дале а, Кизингер Курта къамаьло бакъдир Бонн тІехьа тІайоагІача хана а арахьарча политика хьакъехьа реваншистски никъ лелабе лерхІаш хилар. Бонниски правительствана керте латтачо цІаьхха а белгалдаьккхар, хьалха а санна, хІанзара паччахьалкхений доазонаш ше лоархІаш ца хилар. Европера кво статус (вешта аьлча тІом хинначул тІехьагІа укхаза эттa хьал) могалар, цун дешашца аьлча, аьннар дергдолаш яь капитуляци я. ХДС кхыча лидерех волча Барцела дешашца аьлча, бонниски правительство тІехьа тІайоагІача хана а Германски Демократически Республика йолаш дархІа безам болаш яц, «еррига Германи ше йолаш хилара бокъо» дІаехаш а я.

Цу тайппара, бонниски лидераша бакъдир кхыйолча европейски паччахьалкхений территорена шоаш тІаккхувш хилар, дунен шоллагІча тІема итогаш юхае шоаш дага хилар. Из никъ чакхбаккхара ФРГ правительство, Кизингера ма аллара, хьалха а санна НАТО блокапа, вешта аьлча цуи керттерча низапа — США-ца чІоагІало лувца уйла йолаш я.

Канцлера «истол» каралацара ше лакхлуча хана Кизингера йоахар: «Германи бІаьшерашка ше тІий а долаш лаьттай Малхбоалени Малхбузени Европана юкъе. Тха безам ба из декхар тхоай хана а кхоачашде». Цхьабакъда бонниски правительства беча балхо хьахьокх цу «тІаьх» социалистически мехкашта духхьаларча агрессивни реваншистски низашта эша плацдарм хулаш латтилга. Гуш махиллара, из ба Кизингера кхайкадаьча «керлача наькъий чулоацам, кво статуса шийна теха зІанараш пар новкъосталпа йоха а яь, царех мукъавала дага ва из.

Ю. ТЫССОВСКИЙ,
В. ХАРЬКОВ,
А. РАЧКОВ,
(ТАСС).

Сент-Томас—Карибски форда юкъе ядача Виргински гайрений группах я. Уж гучаяьха хиннай Христофор Колумба 15-гІа бІаьшере чакхйоаллаш. Испанцел совгІа, укхаза хиннаб голландцаш, французаш, датчанаш. ТІеххьарбараш уж гІайренаш 1917 шера 25 миллион долларах США-га йохканза ца боалача этта хиннаб. Колонизатораша цига баьха нах хІалакбаь дІабаьхар. Дукха ха яьккхай Сент-Томасе дунен тІа эгтара йоккхагІчарех йола лаьй бохка-ийбу базар йолаш. Укхаза бохкаш-ийбеш хиннаб Африкера кхувла лаьш. ХІанз гІайрен тІа баха дукхагІбола нах неграши мулаташи ба.

Гобаьккха довкъаши лоамаши а долаш улл боккъала а безаме хоза бухта Сент-Томас. Цун берда йисте улл гІайрений административни центр — город Шарлотта-Амалия.

Веррига а 19 эзар саг мара ца вахача Сент-Томасе соахка 300 эзар гаргга турист хиннав.

Шарлотта-Амалия яхача порте эгтара хьалха хинна советски кема «Александр Пушкин» яха теплоход да.

СУРТА ТІА: город Шарлотта-Амалия.

А. Катковеи С. Преображенскеи сурт.
ТАСС фотохроника.

ПАРИЖСКИ ВЫСТАВКЕ

ПАРИЖ, 27 май. ТАСС-а корреспондента Юрий Пономарева хьахойт.

Селхан Франце президента де Голла торжественно хьайийлар аэронавтикаи космосеи дунен халкъашта юкъера XXVII-гІа салон.

ХІанзарча салоне, дІададахача шерашка а санна павильонаш дІанийсъеннай ле Бурже яхача парижски аэропорта территоре тІа, цига дакъа лоацаш ба 16 мохк. Царца — Франци, Советски Союз, Англи, США, ФРГ, Итали, кхыдола мехкаш. Салона юкъе эгтара хьалха дакъа лоацаш я Япони.

Селхан Іуррехьа а кхотабенна дукха нах бар советски транспортни турбовинтови самолета — «АН-22» яхача гиганта юхе.

Советски авиационни техника иштта дІахьокхаш я континенташта юкъе лелача «ИЛ-62» яхача лайнерца, сиха лелача «ТУ-134» яхача лайнерца, «ЯК-40» яхача пассажирски самолетаца, «ЯК-18 ПМ» яхача спортивни самолетаца а.

Къаьстта уйла тІаоз космически аренаш караерзаеш Советий мехка карагІаьннараша. Тамаш яйташ я тІехлакха энергеш йола космически дІанараш тахкара лаьрхІа яьча 12 тонн хулача «Протон» яхача ІилмаIа станце йоккха макет. Советски Союзо эгтара хьалхара дІахьокх итт совгІа йолча кердача космически аппаратий макеташ. Царца я «Молния-1» яха бувзама спутник, «Луна-9», «Луна-10» яха автоматически станцеш, «Космос» яхача серецара массехк спутник, «Венера-3» яха планеташта юкъе лела автоматически станци.

Іалаьмате боккха безам болаш хьеж нах кхо лагІа долча ракета — Юрий Гагарин тІа а волаш Лаьттан гонахьарча орбита тІа даьккхача «Восток» яхача космически кеман «Восток» - яхача носитела макетага. «Востока» макетага хьежаш воаллаш хьевелар президент Ш. де Голль, цига цунна тІабига бовайтар советски космонавташ П. И. Беляеви К. П. Феоктистови.

Аэронавтикаи космосеи дунен халкъашта юкъера XXVII-гІа салон 4-ча июне кхаччалца хургья.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехктоккхама секретара—3-34-38; партийни вахарен, культурах, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахамен письмойн отделий — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем—3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05169. Заказ № 2661.